

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

RYHMÄKOHTAISEN VARHAISKASVATUS- SUUNNITELMAN PERUSTEIDEN LAATIMI- NEN PEDAGOGISEN SUUNNITTELUN PRO- SESSISSA

Tarja Kallio

Opinnäytetyö
Toukokuu 2017
Sosiaalialan koulutus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutus

KALLIO, TARJA:

Ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatiminen pedagogisen suunnittelun prosessissa

Opinnäytetyö 54 sivua, joista liitteitä 10 sivua
Toukokuu 2017

Opinnäytetyön taustalla olivat syksyllä 2016 uudistetut valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä opinnäytetyöntekijän kiinnostus pedagogiseen suunnitteluun. Yhteistyökumppaniksi löytyi Nokian kaupungin kunnallinen päiväkotijärjestelmä ja erään lapsiryhmän varhaiskasvattajat.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli reflektiivisesti käydä läpi varhaiskasvatussuunnitelman uusia perusteita kasvattajatiimin kanssa siten, että oppiminen tapahtuu yhteistyössä ja ryhmäkohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa tukien. Opinnäytetyö on toimintatutkimuksellinen, ja aineistonkeruu toteutettiin kasvattajatiimissä teemahaastatteluita ja aktiivista havainnointia hyödyntäen 14.11.2016–16.1.2017.

Opinnäytetyön tavoitteita olivat varhaiskasvattajien perehtyminen ja sitoutuneisuus uuteen valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan yhdessä oppien, pedagogisen ajattelun ja toiminnan kehittäminen ja ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatiminen. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisäksi tuottaa kokemustietoa päiväkotiryhmästä Nokian kaupungin varhaiskasvatuksen suunnittelijoille. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat: ”Miten yhteinen kehittämistyöskentely vaikutti kasvattajatiimin pedagogisen suunnittelun prosessiin?” ja ”Mitä työskentely tuotti ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman perustaksi?”

Kasvattajat sitoutuivat yhteiseen työskentelyyn ja sisäistivät yhteisöllisessä oppimisprosessissa uusia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Pedagoginen suunnittelu vaatii kasvattajien yhteistä aikaa ja ulkopuolisen fasilitaattorin tukea. Ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöllisiksi perusteiksi saatiin arvopohja, oppimisen alueiden määritelmiä sekä lasten mielenkiinnon kohteita. Ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteista tehtiin graafinen kooste kasvattajien työvälineeksi. Luottamuksellinen aineisto, kuten ryhmän varhaiskasvattajien ja lasten nimet, on jätetty pois julkisesta raportista.

Johtopäätöksenä opinnäytetyöstä voidaan todeta, että pedagoginen suunnittelu vaatii aikaa ja johtajan rooli korostuu kasvattajien yhteisen ajan löytämisessä. Kasvattajatiimin yhteinen suunnittelu on merkityksellistä laadukkaana pedagogiikan ja kasvattajan jatkuvan oppimisen kannalta.

Jatkossa lasten osallisuutta ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa olisi kehitettävä sekä keskityttävä pedagogisen johtajuuden merkitykseen yhteisöllisessä oppimisprosessissa.

Asiasanat: varhaiskasvatus, varhaiskasvatussuunnitelma, pedagoginen suunnittelu

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme of Social Services

KALLIO, TARJA:

Creating a Base Plan for an Early Childhood Education Group: A Pedagogical Planning Process

Bachelor's thesis 54 pages, appendices 10 pages
May 2016

The purpose of this thesis was to help early childhood educators to assimilate national early childhood education curriculum to produce a base plan for an early childhood education group curriculum. The aim of this thesis was to utilize communal learning for developing suitable pedagogical methods.

The data were collected using focused interviews which included for example active observation and written notes. The data were analyzed using data-oriented content analysis.

The results showed that early childhood educators were committed to work together and they built a base for their early childhood education group curriculum. Pedagogical planning took time and needed external support.

The findings indicate that it is important to have a leader who arranges time for communal pedagogical planning. The findings suggest that the quality of early childhood education and educator's lifelong learning are based on communal planning. It would be interesting to do more research about the meaning of pedagogical leadership and children's participation when early childhood education group curriculums are being prepared.

Key words: early childhood education, early childhood education curriculum, pedagogical planning

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSASETELMA.....	6
2.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite.....	6
2.2	Tutkimuskysymykset.....	6
3	PEDAGOGINEN SUUNNITTELU VARHAISKASVATUKSESSA.....	8
3.1	Varhaiskasvatus.....	8
3.2	Varhaiskasvatussuunnitelma.....	9
3.3	Varhaiskasvattajan suunnitteluosaaminen.....	11
3.4	Toimintakulttuurina yhteinen suunnittelu ja työnkehittäminen.....	14
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	17
4.1	Tutkimusmenetelmä.....	17
4.2	Opinnäytetyön käytännön toteutuksesta.....	19
4.3	Aineistonkeruumenetelmät.....	21
4.4	Aineiston analysointi.....	22
5	RYHMÄKOHTAISEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEIDEN LAATIMINEN PEDAGOGISEN SUUNNITTELUN PROSESSISSA.....	24
5.1	Kasvattajien yhteinen suunnitteluprosessi.....	24
5.2	Pedagogisen ajattelun kehittyminen.....	26
5.3	Ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.....	28
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	33
7	POHDINTA.....	37
7.1	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	37
7.2	Opinnäytetyöprosessin reflektointia.....	38
7.3	Jatkokehittämisideat.....	40
	LÄHTEET.....	42
	LIITTEET.....	45
	Liite 1. Aloituskysely kasvattajille.....	45
	Liite 2. Teematyöskentelyn suunnitelmat.....	46
	Liite 3. Yhteenvetohaastattelun kysymykset.....	51
	Liite 4. Litterointinäyte.....	52
	Liite 5. Koosteet ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman perustaksi.....	54

1 JOHDANTO

”Leikitäänkö päiväkodissa vaan koko päivä? Opetetaanko pieniä lapsia päiväkodeissa? Miten sosionomi voi olla lastentarhanopettaja?” Tällaisiin kysymyksiin minä olen sosionomiopintojeni aikana vastaillut. Mietin, miten saisin oman osaamiseni esille ja siten vahvistettua myös sosionomien asemaa varhaiskasvattajina?

Sain idean opinnäytetyöni tekemiseen työskennellessäni vuoden 2016 tammikuusta toukokuuhun päiväkodissa lastentarhanopettajana. Muutosvaihe varhaiskasvatussuunnitelmien parissa tulee olemaan kasvattajille haastava. Olen itse kiinnostunut tästä vaativuudesta, mutta myös palkitsevuudesta, tulevana sosionomina ja lastentarhanopettajana. Opinnäytetyöni on ajankohtainen, sillä valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet tulevat velvoittaviksi elokuussa 2017.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on reflektiivisellä työotteella käsitellä vuoden 2016 valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita nokialaisen päiväkodin kasvattajatiimin kanssa. Tarkoituksena on, että oppiminen tapahtuu yhteistyössä ja ryhmäkohtaisesti varhaiskasvatussuunnitelmaa tukien. Pedagogisen ajattelun ja toiminnan kehittäminen kasvattajatiimissä on opinnäytetyöni päätavoite. Opinnäytetyöni tavoitteena on tukea kasvattajien tutustumista yhteistoiminnallisesti uusiin varhaiskasvatuksen perusteisiin, joiden pohjalta opinnäytetyössä pyritään luomaan perusta ryhmäkohtaiselle varhaiskasvatussuunnitelmalle.

Opinnäytetyöni on laadullinen, toimintatutkimuksellisella otteella tehty. Opinnäytetyöni toiminnallinen osuus koostui kuudesta vetämästäni tiimipalaverista päiväkodilla. Aineisto opinnäytetyötä varten on kerätty teemahaastattelujen, aktiivisen havainnoinnin ja kirjallisen materiaalin, kuten tapaamisissa tehtyjen kirjallisten tehtävien ja kyselyiden avulla. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisesti.

2 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSASETELMA

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyöni yhteistyökumppaniksi sain Nokian kaupungin kunnallisen päiväkodin. Nokian kaupungilla on alettu työstää vuoden 2016 varhaiskasvatussuunnitelman perusteita kasvattajatiimeissä syksystä 2016 alkaen. Nokian vasu-työryhmässä suunnitellaan uusi kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma vuonna 2015 laaditun tilalle. Nokian kaupungin varhaiskasvatuksen suunnittelijan Anette Lehtosen sekä päiväkodin johtajan kanssa käytyjen suunnittelukeskustelujen perusteella muotoilin seuraavat opinnäytetyöni tarkoituksen ja tavoitteiden kuvaukset.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on reflektiivisellä työotteella käydä läpi varhaiskasvatussuunnitelman uusia perusteita kasvattajatiimin kanssa siten, että oppiminen tapahtuu yhteistyössä ja ryhmäkohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa tukien. Tarkoitukseni on kehittää uudenlaista työskentelymallia ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen tueksi.

Opinnäytetyöni tavoitteita ovat:

- Kasvattajien perehtyminen ja sitoutuneisuus uuteen valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan yhdessä oppien ja uutta ymmärrystä saaden
- Pedagogisen ajattelun ja toiminnan kehittäminen kasvattajatiimeissä
- Ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatiminen
- Kokemustiedon tuottaminen päiväkotiryhmästä Nokian kaupungin varhaiskasvatuksen suunnittelijoille

2.2 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön taustalla on aina jokin tutkimusongelma. Tutkimuskysymyksiin vastamalla kerätyn aineiston avulla ongelmaa pyritään ratkaisemaan (Kananen 2014, 36). Tutkimuskysymysten muotoilu oli tutkimussuunnitelmavaiheessa hyvin oleellinen osa, jotta opinnäytetyölleni pystyttiin luomaan tavoitteet ja määrittelemään myös teoreettisia lähtökohtia.

1. Miten yhteinen kehittämistyöskentely vaikutti kasvattajatiimin pedagogisen suunnittelun prosessiin?

Kasvattajien tuottama kokemustieto prosessinomaisesta työskentelystä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden parissa hahmottaa sitä, miten ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista voitaisiin kehittää. Opinnäytetyössä etsitään myös siihen vastausta, miten kasvattajat määrittelevät pedagogisen suunnittelun merkityksen omalle työlleen lapsiryhmässä.

2. Mitä työskentely tuotti ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman perustaksi?

Tutkin sitä, saammeko yhdessä työskentelemällä jotakin konkreettista ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman perustaksi. Työskentelyprosessin vaiheiden (lähtökohta, kokemus, päätepiste) merkitystä lopputulokselle on havainnoitava, jotta löydetään toimivat ja toimimattomat työskentelytavat.

3 PEDAGOGINEN SUUNNITTELU VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Varhaiskasvatus

Tässä opinnäytetyössä teoriaperusta on vahvasti rakentunut varhaiskasvatussuunnitelman ja pedagogisen suunnittelun käsitteiden ympärille. Varhaiskasvatussuunnitelma-käsitteen tueksi on aluksi määriteltävä varhaiskasvatusta ja sen tavoitteita.

Varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus, jonka painopisteenä on pedagogiikka. Varhaiskasvatusta laissa (19.1.1973/36) määritellään varhaiskasvatuksen tavoitteiksi lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Lapsen oppimista tuetaan ja korostetaan elinikäisen oppimisen merkitystä. Lapselle tarjotaan varhaiskasvatuksessa monipuolista pedagogista toimintaa ja positiivisia oppimiskokemuksia. Lain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota turvallinen ja terveellinen varhaiskasvatusympäristö. Lapselle on pyrittävä rakentamaan mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita toisten lasten ja henkilöstön välille. Tasavertainen kohtelu ja lasten sosio-kulttuuristen todellisuuksien arvostaminen kuuluvat varhaiskasvatuksen tavoitteisiin. Tavoitteina ovat lapsen vuorovaikutustaitojen kehittäminen, mahdollisuus osallistua itseään koskevien asioiden käsittelyyn ja eettisesti vastuulliseen toimintaan oppiminen. Lapsen yksilöllisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tuen tarjoaminen, sekä yhteistyö lapsen huoltajien kanssa ovat lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi. Huoltajien tukeminen kasvatustyössä on myös yksi varhaiskasvatuksen tavoitteista. (Varhaiskasvatustilanne 19.1.1973/36.)

Varhaiskasvatuksen pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa toimintaa. Pedagoginen toiminta on suunnitelmallista ja tavoitteellista. Se on ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen tukemiseksi ja kehittymiseksi. Pedagogiikkaa on nähtävissä kaikkialla varhaiskasvatuksessa. Pedagogiikkaa on varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20–21.)

Opetushallitus on laatinut varhaiskasvatustilain mukaiset valtakunnalliset varhaiskasvatustussuunnitelman perusteet. Näiden perusteiden tarkoituksena on edistää yhdenvertaista varhaiskasvatuksen toteuttamista Suomessa, toteuttaa lain vaatimia varhaiskasvatuksen tavoitteita ja ohjata varhaiskasvatuksen laadunarviointia. (Varhaiskasvatustilain 19.1.1973/36.)

3.2 Varhaiskasvatustussuunnitelma

Kasvattajatiimin kanssa työskentelyn perustana opinnäytetyöprosessin aikana ovat olleet valtakunnallisen varhaiskasvatustussuunnitelman perusteet. Eritasoisia varhaiskasvatustussuunnitelmia on laadittava yksilölle, ryhmälle ja laajemmalle varhaiskasvatustilainnaisuudelle, kuten päiväkodille tai kaupungille.

Varhaiskasvatustussuunnitelman perusteet 2016 on varhaiskasvatustilain mukainen Opetushallituksen määräys eri tasojen varhaiskasvatustussuunnitelmien perustaksi (Varhaiskasvatustussuunnitelman perusteet 2016, 8). Varhaiskasvatustussuunnitelma on otettava käyttöön 1.8.2017 alkaen, eikä kunta, kuntayhtymä tai muu palvelun tuottaja voi ohittaa Opetushallituksen määräystä (Määräysasiakirja 2016).

Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatustussuunnitelma on laadittava hänen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon toteuttamiseksi päiväkodin työntekijöiden ja huoltajien yhteistyönä. Lapsen varhaiskasvatustussuunnitelmaan kirjataan kasvatuksen, opetuksen ja hoidon tavoitteet, sekä toimenpiteet, joilla niihin päästään. Lapsen varhaiskasvatustussuunnitelman toteutumista arvioidaan ainakin kerran vuodessa. (Varhaiskasvatustilain 19.1.1973/36.)

Paikalliset varhaiskasvatustussuunnitelmat laaditaan palveluntuottaja-, yksikkö-, ryhmä- tai toimintamuotokohtaisesti valtakunnallisten perusteiden pohjalta. Paikallisissa suunnitelmissa kuvataan pedagogiset painotukset, paikallisesti merkittävät varhaiskasvatuksen järjestämiseen vaikuttavat asiat, sekä viranomaisyhteistyö esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa. (Varhaiskasvatustilain 19.1.1973/36).

Nokian kaupungilla ei ole päiväkotikohtaisia varhaiskasvatustussuunnitelmia, vaan kaupungin suunnitelman mukaan laaditaan ryhmäkohtaiset varhaiskasvatustussuunnitelmat. Lasten henkilökohtaiset varhaiskasvatustussuunnitelmat muotoilevat ryhmän suunnitelman

valtakunnallisten ja kaupungin perusteiden lisäksi paikallisia erityispiirteitä, pedagogisia painotuksia ja lasten tarpeita tukevaksi. Ryhmäkohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa on lapsiryhmän kuvaus ja toiminnan suunnitelma (Varhaiskasvatussuunnitelma 2015).

Lapsiryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tiimin kasvattajien on pohdittava, mitä valtakunnalliset ja kuntakohtaiset varhaiskasvatuksen tavoitteet, arvot ja periaatteet tarkoittavat heidän ryhmässään, kun lasten yksilölliset tarpeetkin on huomioitava. Ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman tarkoituksena on toimia apuvälineenä kasvattajien suunnittelu-, toteutus-, arviointi- ja kehittämistyössään. Tärkeintä ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman muotoilemisessa on yhteinen pedagoginen keskustelu, jotta lopulta saadaan luotua konkreettinen varhaiskasvatustyön arkea määrittävä pedagoginen suunnitelma. Ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma auttaa niin kasvattajia, kuin heidän esimiestään ja esimerkiksi lapsiryhmään tulevia sijaisia tai opiskelijoita tutustumaan ryhmän toimintaperiaatteisiin. (Fonsén & Parrila 2016, 76–77.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden asema vahvistuu, sillä asiakirja ei ole enää ohjaava, vaan velvoittava. Aamulehdessä oli kirjoitus 8.10.2016 Opetushallituksen laatimista uusista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Erityisasiantuntija Pia Kola-Torvinen selvensi, että päiväkodin työntekijöille normiluonteisuus on uusi asia, eikä toimintaa ohjaavia määräyksiä ole ollut varhaiskasvatuksessa (Aamulehti 2016).

Valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) painotetaan laaja-alaista oppimista. Yksittäiset ohjaustuokiot ovat jäämässä historiaan, kun jokaisessa arjen toiminnossa nähdään pedagoginen mahdollisuus oppia uutta. Oppimiskäsitys pohjautuu lapsen aktiiviseen toimijuuteen ja vuorovaikutuksellisissa tilanteissa kasvamiseen ja kehittymiseen. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria ohjaavat periaatteet ovat oppiva yhteisö, leikki, osallisuus, kulttuurinen moninaisuus ja hyvinvointi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20–21, 28–31.)

3.3 Varhaiskasvattajan suunnitteluosaaminen

Varhaiskasvatuksen pedagogiikka perustuu valtakunnallisen ohjeistuksen mukaisiin arvoihin, lapsikäsitukseen, sekä näkemykseen lapsuudesta ja oppimisesta. Varhaiskasvatus on pedagogisesti painottunut kasvatukseen, opetukseen ja hoidon kokonaisuus, joka toteuttaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Pedagogiikan painottaminen vaatii kasvattajien asiantuntemusta, sekä yhteisen kasvatuskäsityksen luomista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 36) pedagogisen toiminnan viitekehys (kuvio 1) on suunnittelua ohjaava ja selventävä työkalu, jossa on tiivistetysti esitetty varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pääkäsitteet.

KUVIO 1. Pedagogisen toiminnan viitekehys (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 36)

Kasvattajan on paneuduttava eri näkökulmista tulevaan tietoon, jotta pedagogisesti painottunut toiminta on mahdollista. Pedagogiikan perustana on yleinen teoreettinen viitekehys koskien lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Oppimisen sisältöjä koskeva tieto, jota valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma edustaa, tuo pedagogisten linjausten suunnitteluun lisäinformaatiota. Jotta oppimiskokemukset olisivat lapsille kokonaisvaltaisia, on kasvattajan suunnitellessaan rakennettava varhaiskasvatuksen sisällöistä eheyttäviä teemakokonaisuuksia. Kasvattajan tietoperustaa vahvistavat lapsen yksilöllisen kehityksen ja oppimisen havainnointi ja arviointi. (Hujala & Turja 2012, 60–61.)

Työelämän muutokset haastavat työntekijöitä varhaiskasvatuksen kentällä. Ammattitaito kehittyy ammatillisissa keskusteluissa, jotka ovat tietoista toimintaa. Kasvattajan tietoisuus tarkoittaa omien ajatustensa ja toimintojensa vaikutuksen ymmärrystä suhteessa keskustelun kulkuun. Keskustelu on sosiaalista toimintaa ja yhteinen piirre ammatillisille keskusteluille on kommunikaation ja vuorovaikutuksen luoma kokonaisuus. Dialogi on keskustelun kehittynein muoto, jossa ihmiset rakentavat yhdessä merkitystä, tarkoitusta ja ymmärrystä. (Karila & Nummenmaa 2011, 25–29.)

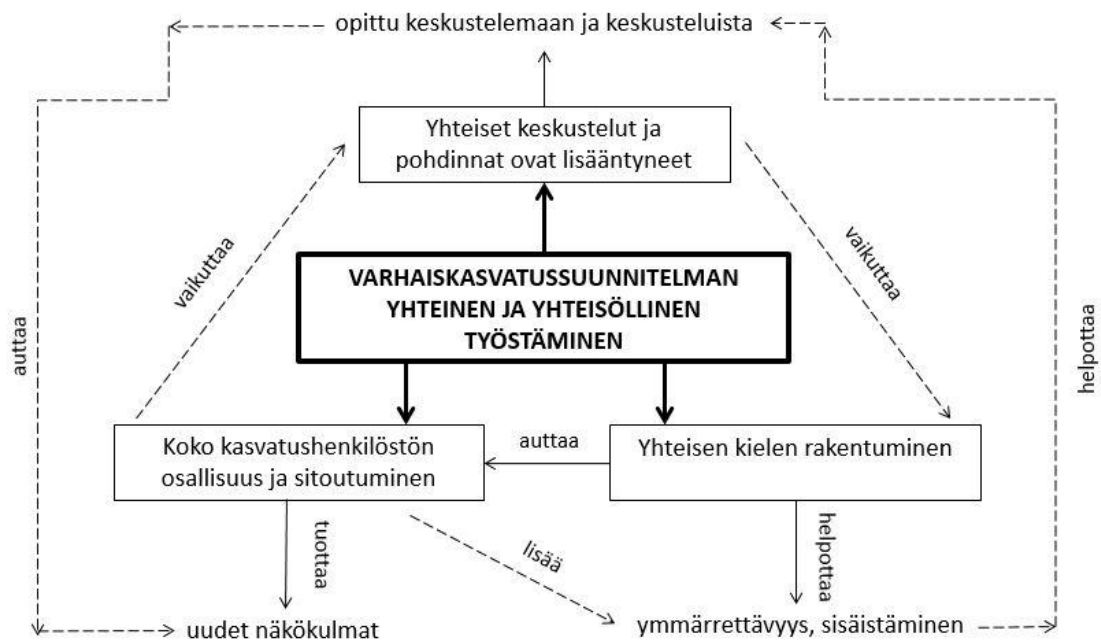
Pedagogista suunnittelua ovat Karilan ja Nummenmaan (2011) mainitsevat ammatilliset keskustelut. Uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet laittavat jokaisen työntekijän tilanteeseen, jossa omia arvoja, ajatuksia ja ennakkoluuloja on käytävä läpi yksin ja yhdessä työkavereiden kanssa. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota laadukasta ja turvallista varhaiskasvatusta lapsille.

Ammatillinen tieto koostuu niin sanotusta teknisestä rationaliteetista eli säännöistä, ja ammatillisesta taidosta eli reflektiosta toiminnassa. Ammatillisen tiedon ulottuvuuksia on tarkasteltava ammattilaisena siten, että ammattilainen kykenee luomaan oman teoriasa yhdistelemällä kokemusta työkentältä ja muiden lähteiden teoriaa. Reflektiivisyyttä on määritelty monin tavoin, mutta yleisesti se on itseään kohti kääntymistä ja ajatuksiensa pohtimista. Reflektiökäytäntöä voidaan hyödyntää kehittämistyössä, sillä se auttaa selkiyttämään ja kehittämään käytännön teoriaa. (FinSoc 2005, 6–8.)

Pedagogiseen suunnitteluun voidaan liittää kasvatustietoisuuden käsite. Kasvatustietoisuus on varhaiskasvatusosaamista, jossa kasvattaja tiedostaa omat kasvatustietoisuutensa, pohtii kasvatuskäsityksiään ja toimii kasvattajana päämäärä- ja tavoitetietoisesti. Lapsuuden arvostaminen kasvatustietoisilla aikuisilla ilmenee rauhallisuutena ja kiireet-

tömänä läsnäolona. Kasvattajan ihmiskäsitys ja siitä johdettavat arvot ovat merkityksellisiä vuorovaikutuksessa lasten kanssa. Kasvatustietoisuuden periaatteiden mukaan kasvattajan on pystyttävä perustelevaan kaikki tekeminen kasvatuksellisella tai opetuksellisella perusteella. (Happo 2006, 147–149).

Yhteisöllinen suunnittelu päiväkodissa -kehittämistyössä on työskennelty kasvattajien kanssa prosessimaisesti. Suunnitteluprosessissa korostuivat yhteisöllisyys ja yhteisen perustan rakentaminen. Kehittämistyössä yhdessä oppimisen ensimmäinen sykli rakentui käsitteen määrittelyyn, ideariihen, jäsentelyyn ja itsenäisen työskentelyn kautta. (Joensuu, Karila, Nummenmaa & Rönholm 2007, 78–82.) Tällaista oppimisen prosessia yhteistoiminnallisesta näkökulmasta tarkastellaan ja hyödynnetään tässä opinnäytetyössä (kuvio 2).

KUVIO 2. Varhaiskasvatussuunnitelman yhteinen ja yhteisöllinen työstäminen (Joensuu ym. 2007, 120, muokattu)

Kasvatushenkilöstö suunnittelee ja toteuttaa varhaiskasvatustoimintaa yhdessä, mutta vastuu kokonaisuudesta on lastentarhanopettajalla. Lapsiryhmän toiminnan suunnittelu, arviointi ja kehittäminen ovat osa lastentarhanopettajan työtä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 17.)

Varhaiskasvatuksen suunnittelu on jatkuva prosessi, jossa arki lasten kanssa on vuorovaikutuksessa teorian tiedon kanssa muuttuvissa olosuhteissa. Ryhmäkohtainen suunnitelma muodostetaan lapsikohtaisten tietojen, suunnitelmien ja tavoitteiden mukaisesti yleisen teoria- ja opetussisältötiedon ohjaamana. Ryhmän suunnitelma on jatkuvasti muuttuva ja tarkentuva. Kirjoitetun suunnitelman käytännöntoteutuminen riippuu siitä, miten osallisina työtiimin jäsenet ovat olleet suunnittelussa, miten heidän pedagogiset ajatuksensa kohtaavat ja miten he ovat sisäistäneet tekstin, johon sitoutua. (Hujala ym. 2012, 61.)

Pedagoginen suunnittelu tulisi olla osa kasvatustiimin keskusteluja, joita käydään esimerkiksi viikoittaisissa tiimipalavereissa tai kehittämispäivissä. Pedagogisen suunnittelun käsitettä lähden tarkastelemaan opinnäytetyössäni tiimissä oppimisen ja yksilö- ja ryhmätason reflektion kautta. Pyrin kartoittamaan suunnitelmallisuuden merkitystä uuden oppimisessa ja muutostilanteessa.

3.4 Toimintakulttuurina yhteinen suunnittelu ja työnkehittäminen

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka muodostuu arvoperusteista, työtavoista, vuorovaikutuksesta, varhaiskasvattajien osaamisesta, johtamisrakenteista ja toiminnan suunnittelusta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 28). Toimintakulttuurin määrittelyn muutos vuoden 2005 valtakunnallisiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on huomattava, sillä aikaisemmin yhteisöllistä ja monipuolista toimintakulttuuria ei ole käsitelty. Toimintakulttuuri nähdään uusissa perusteissa yhteisöllisestä, ei yksilöllisestä näkökulmasta. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin ytimenä on oppiva yhteisö, jossa kasvattajien itsearviointi, lasten mielipiteet ja yhteinen tekeminen ja osallistuminen vahvistavat yhteisöä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 29).

Varhaiskasvatuksen yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti, mikä vaatii kasvattajien ymmärrystä oman toimintansa taustalla olevien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksestä. Tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä on arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta lisäävä dialogi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 28–29.) Varhaiskasvattajien yhteinen keskustelu ja suunnittelu tukevat toimintakulttuuria ja siten lapsen edun toteutumista.

Opinnäytetyössäni on lähtökohtana yhteisöllinen ja keskusteleva työskentelytapa pedagogisen suunnittelun ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin tutustumisen tueksi. Työnkehittämisen näkökulmasta kasvattajatiimin keskustelukäytäntöjen tarkastelu on osa kehittämisprosessia. Karilan ja Nummenmaan (2011, 86) mukaan tiimipalaverissa on käsiteltävä kasvattajatiimin toiminnan kannalta tärkeitä asioita, kuten laatia lapsiryhmälle varhaiskasvatussuunnitelma. Keskustelukäytännöt vaativat myös kehittämistä, sillä kasvattajien keskustelut jäävät keskeneräisiksi, jos yhteisistä tulkinnoista ja käytännöistä kirjata yhteenvetoja ja sovita selkeästi keskustelunaiheen käytännön toteutuksesta (Karila ym. 2011, 86–87).

Yhteisöllisyys ja toiminnallisuus ovat sosiaalipedagogiikan toimintaperiaatteita, joiden perusteella korostetaan yhteisöpedagoginen työtettä. Ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa voidaan parhaimmillaan saavuttaa muutos, joka on nähtävissä inhimillisenä kasvuna, uuden oppimisena ja tietoisuuden lisääntymisenä. Pedagogisen suhteen ulottuvuudet ovat dialogisuus, eli tasavertainen kommunikointi osapuolten välillä ja yhdessä kasvaminen. (Hämäläinen 1999, 62–65.)

Yhteinen suunnittelu voi parhaimmillaan siis muotoutua keskustelutilanteessa, jossa jokainen osapuoli saa arvostusta omista näkemyksistään ja keskustelua käydään avoimesti. Tiimityön periaatteena varhaiskasvatuksessa on, että työntekijöillä on yhteinen tehtävä ja mahdollisuus suunnitella työtään yhdessä.

Varhaiskasvatuksen toiminnan arviointi on oma-aloitteista, suunnitelmallista ja säännöllistä. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja kehittämistarpeita, sekä kehitetään varhaiskasvatustoimintaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 60.)

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoituksena on kehittää varhaiskasvatusta ja siten parantaa lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen mahdollisuuksia. Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuraaminen, arviointi ja kehittäminen ovat osa paikallisesti tehtävää varhaiskasvatustyötä. Kasvattajien tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on tärkeässä roolissa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 60–61.)

Varhaiskasvatussuunnitelman kehittämistarpeiden huomaamiseen ovat vaikuttaneet mielestäni Ruotsin uusi esiopetussuunnitelma, sekä Suomen esi- ja perusopetussuunnitelmien muutokset. Ruotsissa päivitettiin koululaki vuonna 2010 ja sen pohjalta uusi valtakunnallinen esiopetussuunnitelma tuli voimaan vuonna 2016 (Skolverket 2016, 4). Suomessa on päivitetty esiopetus- ja perusopetussuunnitelmat Opetushallituksen 22.12.2014 tekemän määräyksen mukaisesti, minkä vuoksi uudet esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmat oli otettava paikallisesti käyttöön viimeistään 1.8.2016 (Opetushallitus 2016a, 3; Opetushallitus 2016b, 3).

Aikaisempia varsinaisia tutkimuksia ei ole vuoden 2016 varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta vielä tehty, mutta Elina Fonsénin ja Sanna Parrilan (2016) toimittama Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus -käsikirja pohjautuu perusteiden luonnokseen. Fonsénin ja Parrilan (2016) käsikirjassa käydään läpi pedagogisen johtajuuden teoriaa ja käytäntöä varhaiskasvatuksessa, sekä kuvataan varhaiskasvatuksen kehittämistä johtajuuden näkökulmasta.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

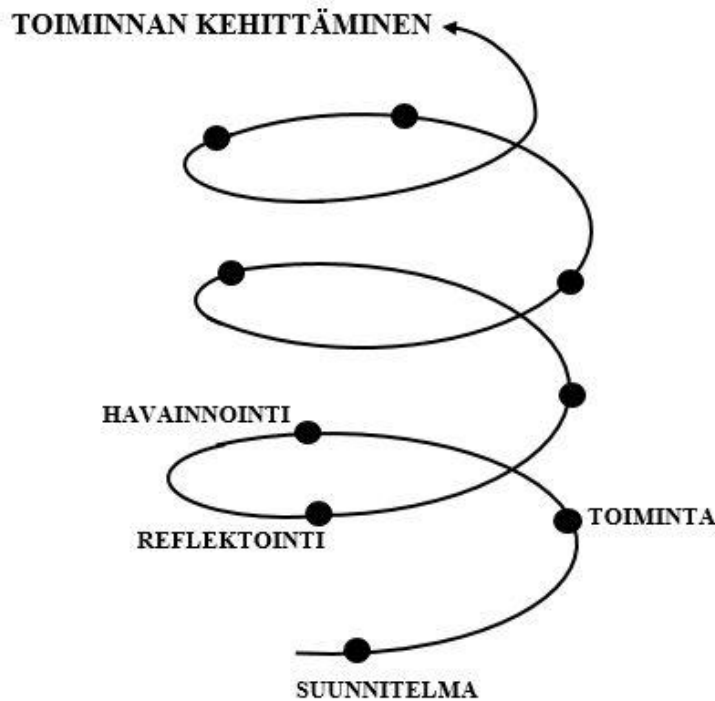
4.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni on laadullinen, toimintatutkimuksellisella otteella tehty opinnäyte. Aineisto on kerätty teemahaastatteluja, sekä aktiivista havainnointia hyödyntäen.

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tavoitteena on oppia ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään vastaamaan mitä-kysymykseen, eikä siinä tutkita lukuja ja niiden välisiä suhteita, kuten kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa. Laadullista tutkimusta voidaan hyödyntää, kun jotakin ilmiötä pyritään kuvailemaan tarkasti tai kaivataan syvällistä näkemystä kyseessä olevasta ilmiöstä. (Kananen 2010, 36–42.)

Tutkimussuunnitelmavaiheessa opinnäytetyöni prosessinomaisuus korostui, mikä sopii hyvin laadullisen tutkimuksen perusteisiin. Jos laadullisessa opinnäytetyössä aineistonkeruuta toteuttaa inhimillinen väline eli tutkija itse, voi tutkimustoimintaa kuvata oppimistapahtumaksi, jonka vaiheet muokkaantuvat tutkimuksen edetessä (Aaltola & Valli 2015b, 74). Opinnäytetyöni on tehty toimintatutkimuksellisella otteella, jonka perusajatuksena on toiminnan kehittäminen ja kehittämisprosessin havainnointi.

Toimintatutkimuksen spiraalista (kuvio 3) voidaan nähdä yksinkertaistetusti toimintatutkimuksen prosessin kulku. Spiraali kuvaa toiminnan ja ajattelun yhdistymistä suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin ja reflektoinnin peräkkäisten syklien kautta (Aaltola ym. 2015a, 212–213).

KUVIO 3. Toimintatutkimuksen spiraali (Aaltola ym. 2015a, 212, muokattu)

Toimintatutkimuksessa on käytännöllinen intressi, sillä tutkimuksessa halutaan tietää, miten voitaisiin toimia paremmin. Toimintatutkimuksen lähtökohtana on, että teoria esiintyy käytännöissä ja päinvastoin, sillä kirjoitettu ja hiljainen tieto yhdistyvät. Toimintatutkimus on tutkimusta toiminnan sisällä, jotta toimintaa voidaan kehittää. Toimintatutkimuksessa tutkija ei ole ulkopuolinen, vaan muutosta tavoitteleva aktiivinen toimija. Toimintatutkimuksessa korostuvat työskentelyn reflektiivisyys ja yhteisöllisyys. (Aaltola ym. 2015a, 204–217.)

Toimintatutkimuksen toimijoiden rooleista on tarpeen mainita lisäksi se, että tutkija ei voi olla passiivinen, sillä tutkijasta riippuu prosessin onnistuminen. Aktorit eli toimijat eivät voi olla vain omaan itseensä ja työhönsä keskittyviä yksilöitä, sillä kyseessä on ryhmätoiminta. Ryhmän vetäjän on rakennettava luottamuksellinen ilmapiiri, kuunneltava aktiivisesti ryhmän jäseniä ja huomioida jokainen osallistuja keskusteluissa. (Kananen 2014, 67–71.)

Opinnäytetyön kohdejoukkona on päiväkotiryhmän kasvattajatiimi, johon kuuluu kaksi lastentarhanopettajaa, lastenhoitaja ja ohjaaja. Taustalla opinnäytetyössäni on ajatus muutosvaiheessa annetusta tuesta kasvattajatiimille. Toimin fasilitaattorina kasvattajatiimille. Fasilitaattori on henkilö, joka auttaa yhteistyössä ja helpottaa kehittämistyötä

(Fasilitaattorit 2006). Fasilitaattoreiden käyttö ryhmätyön tukemisessa on menetelmä, jossa tapaamisen sisältö, eli ideat ja ehdotukset, erotetaan prosessista eli siitä, miten ryhmä työskentelee yhdessä (Fasilitaattorit 2006).

Omien toimintatapojen havainnointi ja reflektointi voi olla valaiseva kokemus, sillä toimintatutkimuksellisen työskentelyn kautta on mahdollista löytää tehokkaampia työmenetelmiä henkilökohtaisesta ja työtiimin näkökulmasta katsottuna. Yhteistyöhön perustuvat prosessit muodostavat merkityksiä työhön, sekä tarjoavat työssä onnistumisia ja ongelmanratkaisumahdollisuuksia. (Stringer 2007, 190–191.)

4.2 Opinnäytetyön käytännön toteutuksesta

Saatuani tutkimusluvan Nokian kaupungilta lähetin sähköpostitse kasvattajatiimin lastentarhanopettajalle aloituskyselyn (Liite 1). Pyysin sähköpostissa tulostamaan jokaiselle neljälle kasvattajalle oman kyselyn, joka palautettaisiin täytettynä ensimmäisessä tapaamisessamme.

Sovimme tapaamisten ajankohdaksi tiimipalaveriajan eli maanantaisin kello 12.15–13.15. Toteutin tapaamiset 14.11.2016–16.1.2017 välisenä aikana. Käytännössä tapaamiset olivat keskimäärin 45 minuuttia, sillä lasten ruokailu saattoi kestää kauemmin ja päivälepoaikaan lapset lepäilivät eripituisia aikoja, minkä vuoksi välillä aloitimme myöhemmin tai lopetimme aiemmin. Tapaamisia päiväkodin kasvattajatiimin kanssa oli yhteensä kuusi. Tapaamiset oli alun perin suunniteltu kahden viikon välein, jotta tapaamisten väliin jäisi riittävästi aikaa työskennellä käsiteltyjen teemojen kanssa, mutta sovimme tapaamisajat päiväkodin aikataulujen mukaisesti. Näin pystyimme aina hyödyntämään valmiiksi varattua tiimipalaveriaikaa.

Ensimmäisen kasvattajien tapaamisen jälkeen pidimme suunnittelupalaverin päiväkodin johtajan, lapsiryhmän erään kasvattajan ja Nokian varhaiskasvatuksen suunnittelijan kanssa. Keskustelimme työskentelyni tavoitteista ja kerroin juuri pidetystä aloituskerasta. Sovimme päiväkodin johtajan kanssa, että kerron pedagogisessa palaverissa 6.2.2017 opinnäytetyöstäni muutaman päiväkodin lastentarhanopettajille.

Opinnäytetyöprosessini oli kestoltaan noin yhdeksän kuukauden mittainen. Opinnäytetyöprosessin kulku on kirjattu taulukkoon 1.

TAULUKKO 1. Opinnäytetyöprosessin kulku

AJANKOHTA	OSALLISET	TIEDONKERUU	DOKUMENTOINTI	ANEISTON KÄYTTÖ	
lokakuu 16	vk:n suunnittelija pk:n esimies ohjaaja	sähköposti tapaamiset kirjallisuus	sähköpostit muistiinpanot oppimispäiväkirja	Tutkimussuunnitelma	SUUNNITTELU & ALOITUS
28.10.2016	vk:n suunnittelija	sähköposti	sähköpostit	Tutkimuslupa	
28.10.2016	kasvattajat	sähköposti	sähköpostit aloituskysely	Aloituskysely	
14.11.2016	kasvattajat	teemahaastattelu	ajatuskartat muistiinpanot oppimispäiväkirja	Lapsiryhmän+tiimin rakenteen ja toiminnan kartoittaminen Työskentelyn teemojen valinta	TOTEUTUS
14.11.2016	pk:n esimies vk:n suunnittelija yksi kasvattajista	suunnittelupalaveri	muistiinpanot oppimispäiväkirja	Tavoitteiden tarkentaminen	
21.11.2016	kasvattajat	teematyöskentely	arvokysely ideointitehtävä muistiinpanot oppimispäiväkirja	Teemahaastattelun purku	
12.12.2016	kasvattajat	lapsihavainnointi/- haastattelu teematyöskentely	kasvattajien kirjaukset muistiinpanot oppimispäiväkirja	Työmenetelmän kuvaaminen Teemahaastattelun purku	
19.12.2016	kasvattajat	teematyöskentely	avainsanat papereilla muistiinpanot oppimispäiväkirja	Teemahaastattelun purku	
9.1.2017	kasvattajat	teematyöskentely	muistilaput muistiinpanot oppimispäiväkirja	Teemahaastattelun purku	
16.1.2017	kasvattajat	yhteenvetohaastattelu	äänityksen litterointi oppimispäiväkirja	Teemahaastattelun purku Ryhmävasun perusta Prosessin päätös päiväkodilla	
23.1.2017	VASU kansista käytäntöön - koulutuksen puhujat	asiantuntijaluennot keskustelut	muistiinpanot oppimispäiväkirja	Opinnäytetyön tekemisen tuki	
tammikuu 17	ohjaaja	tapaamiset sähköpostit kirjallisuus	muistiinpanot sähköpostit	Opinnäytetyön kirjoittaminen	VIIMEISTELY
6.2.2017	pk:n esimies lastentarhanopettajat ohjaaja	diaesitys suullinen palaute ja keskustelu	diaesitys muistiinpanot	Opinnäytetyön kirjoittaminen ja tulosten kuvaaminen Työelämäyhteistyö	
kevät 17	ohjaaja pk:n esimies	tapaamiset sähköpostit palaute kirjallisuus	kirjallinen palaute	Opinnäytetyön kirjoittaminen Työelämäpalaute	VALMIS
touko-kesäkuu 17	opinnäytetyön tekijä ohjaaja	kirjallinen raportti	kypsyysnäyte kirjallinen raportti	VALMIS OPINNÄYTETYÖ	

4.3 Aineistonkeruumenetelmät

Toimintatutkimus ei varsinaisesti ole itsenäinen tutkimusmenetelmä, vaan tutkimusstrategia. Tässä strategiassa sekä tiedon keräämisessä että analysoinnissa menetelmät voivat vaihdella. (Kananen 2014, 77.) Omat aineistonkeruumenetelmäni olivat haastattelu, havainnointi ja kyselyt.

Päämenetelmäni opinnäytetyöni aineistoa kerätessä olivat teemahaastattelut. Teemahaastattelut tehtiin ryhmähaastatteluina kohdejoukkoleni tapaamisissamme. Teemahaastattelussa keskeistä on se, että yksityiskohtaisten ja rajattujen kysymysten sijasta haastattelun kulku määrittyy teemojen mukaisesti (Hirsjärvi & Hurme 2015, 48). Teemahaastattelussa tavoitteena on saada tutkittavien ääni kuuluviin, jotta vuorovaikutuksessa muiden haastateltavien kesken he saavat luotua tulkintoja ja merkityksiä keskusteltavista teemoista (Hirsjärvi ym. 2015, 47–48).

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Haastattelun aihepiiri eli teemat ovat kaikille samat ja ennalta määriteltäviä. Haastateltaville ei anneta valmiita vastausvaihtoehtoja, kuten strukturoidussa haastattelussa, vaan jokainen vastaa omin sanoin. (Hirsjärvi ym. 2015, 48; Aaltola ym. 2015a, 27–30.)

Teemahaastatteluja varten minulla oli asiasanalistat jokaista tapaamistamme varten. Teemarungon tehtävänä on olla haastattelijan työväline, jonka avulla jokaisesta teemasta keskustellaan jokaisen osallistujan kanssa (Aaltola ym. 2015a, 35–38). Teematyöskentelyn suunnitelmat (Liite 2) rakensin kasvattajien kanssa valittujen teemojen pohjalta. Hyödynsin suunnitelmia tehdessäni luovaa ideointia, aihepiirituntemustani ja aiheeseen sopivia teorioita (Aaltola ym. 2015a, 35).

Halusin pitää teemahaastattelut keskusteluina kasvattajien välillä ja kasvattajien kanssa, sillä vuorovaikutuksellinen yhdessä tekeminen oli opinnäytetyöni tavoitteena. Keskustelunherättelijöinä toimivat välitehtävät ja kirjalliset koosteet, joita teimme tapaamisissamme.

Havainnointi oli yksi aineistonkeruumenetelmäni. Tein osallistuvaa havainnointia tapaamisissamme kirjaamalla itselleni muistiinpanoja vihkooni tai toisinaan suoraan tietokoneelle, esimerkiksi oppimisympäristöistä puhuessamme. Osallistuvassa havain-

noinnissa tutkija on läsnä tilanteessa ja osallistuu itse toimintaan, jolloin tutkijan on mahdollista päästä syvälle tutkittavaan ilmiöön, vaikka hän ei itse ole esimerkiksi työtiimin jäsen (Kananen 2014, 80).

Dokumenttiaineistoni koostuu omista havainnointimuistutuksiinpanoistani tapaamisissa, kirjallisista tehtävistä ja kyselyistä, sekä henkilökohtaisesta oppimispäiväkirjastani. Avointen kysymysten lomakkeita oli kaksi, aloituskysely ja välipalaute kolmannen tapaamisen jälkeen. Yhteenvetokerran ryhmähaastattelu äänitettiin sanelulaitteella. Tein itselleni yhteenvedon ryhmähaastattelua varten valmiit kysymykset, jotka löytyvät liitteestä 3. Litteroin äänitteen peruslitteroinnin eli yleiskielisen litteroinnin periaatteiden mukaisesti. Tampereen yliopiston Aineistonhallinnan käsikirjan (2016) mukaan peruslitteroinnissa kirjataan äänitteeltä sanatarkasti puhekielen mukaisesti kaikki, paitsi täytesanat, ääninähdykset, toistot ja keskenjääneet tavut. Peruslitteroinnilla kuvataan puheen asiasisältöä (Aineistonhallinnan käsikirja 2016). Liite 4 sisältää litterointinäytteen.

Toimintatutkimuksellisen strategian osana on aineistotriangulaatio, sillä aineistoa kerätään monella eri tavalla tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi (Stringer 2007, 58). Erilaiset aineistonkeruutavat ja niistä saatu aineisto, voivat täydentää toisiaan ja tuoda uusia näkökulmia suhteessa toisiinsa, mikä auttaa tutkijaa muotoilemaan kokonaiskuvan tutkittavasta ilmiöstä (Saldaña 2011, 76). Monipuoliset aineistonkeruumenetelmät ja -lähteet lisäävät laadullisen tutkimuksen uskottavuutta ja luotettavuutta, jos tutkittavaa aineistoa kerätään vähintään kolmesta eri lähteestä tai kolmella menetelmällä (Saldaña 2011, 76–77).

4.4 Aineiston analysointi

Teen dokumenttiaineistolleni laadullista analyysiä, jonka teoreettista viitekehystä määrittelevät tutkimukseni pääkäsitteet ”varhaiskasvatussuunnitelma” ja ”pedagoginen suunnittelu”. Toimintatutkimuksessa saatava aineisto analysoidaan aineistolähtöisesti, sillä tutkimuskysymyksiin pystytään siten vastaamaan mahdollisimman asiaankuuluvasti. Jo tiedossa oleva teoriatieto täydentää aineistosta saatua empiiristä tutkimustietoa.

Tutkimuskysymysten perusteella laadullisesta aineistosta etsitään oleelliset asiat. Merkityskokonaisuudet löydetään yhteenkuuluvuuden ja samanlaisuuden perusteella. Aineis-

tolähtöisessä sisällönanalyysissa tematisoidaan eli nimetään teemaan liittyen, käsitteellistetään tai kerronnallisesti yleistetään esitetyt kuvaukset merkityskokonaisuuksista. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 95–103, 108–113.) Omassa opinnäytetyössäni nimeän aineistosta kokonaisuuksia pedagogisten tiimipalavereiden teemoihin liittyen.

Laadullista aineistoa koodaamalla eli luokittelemalla saadaan selkeyttä ja tiiviyttä aineistoon (Kananen 2014, 107). Koodaaminen on kvalitatiivisen aineiston järjestelmällistä luokittelua (Aaltola ym. 2015b, 112). Aaltolan ja Vallin (2015b, 115) mukaan induktiivisen eli aineistolähtöisen menetelmän mukaisesti tutkija muotoilee aineistonsa perusteella käsitteitä tai tarkentaa tuntemiaan käsitteitä eritellen niiden välisiä suhteita. Teemoittelu on tapa analysoida teemahaastatteluaineistoa koodausta hyödyntämällä (Kananen 2014, 111). Vaikka teemat on jo ennalta valittuja, voi aineistosta nousta uusiakin teemoja käsiteltäväksi.

Koodasin aineiston tekstinkäsittelyohjelman avulla. Kirjoitin muistiinpanoni tapaamisista, havaintoni, kirjalliset tehtävät ja kyselyt tietokoneella omaan tiedostoonsa jokaisen tapaamisen jälkeen. Loppuhaastattelun litteroinnin kirjoitin omaan tiedostoonsa. Yhdistin kaiken kirjallisen materiaalin tekstinkäsittelyohjelman taulukkoon, jossa oli palstat käsittelemättömälle aineistolle, alustaville koodeille ja lopullisille koodeille.

Alustavat koodit muotoutuivat kasvattajien kanssa valikoitujen teemojen, jotka olivat arvot, oppimisen alueet, vuorovaikutus ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö, kautta. Tekstiä luettaessa uudelleen ja uudelleen oli mahdollista löytää muitakin alustavia koodoja, kuten arki, lapsi ja oppimisympäristöt. Lopulliset koodit muotoutuivat teematyöskentelyn otsikoiden, opinnäytetyölle asetettujen tavoitteiden ja tutkimuskysymysten vuorovaikutteisen arvioinnin avulla. Opinnäytetyön tulokset on jaoteltu kolmeen kokonaisuuteen, jotka ovat Kasvattajien yhteinen suunnitteluprosessi, Pedagogisen ajattelun kehittyminen ja Ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.

5 RYHMÄKOHTAISEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEIDEN LAATIMINEN PEDAGOGISEN SUUNNITTELUN PROSESSISSA

5.1 Kasvattajien yhteinen suunnitteluprosessi

Tämän tuloksista kertovan kappaleen tarkoituksena on kertoa kasvattajien kokemuksia työskentelyprosessistamme. Yhteisen suunnittelun merkitys nousi kasvattajien kanssa käytyjen keskustelujen perusteella yhdeksi tärkeäksi osaksi opinnäytetyöni aineistoa.

Aloittaessani työskentelyä kasvattajatiimin kanssa valitsimme yhdessä käsiteltävät teemat tapaamiskerroillemme, mikä havaintojeni mukaan edisti yhteisen tietoisuuden rakentumista. Jokainen kasvattaja mietti aloituskyselyssä omia suhteitaan valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja pedagogiseen suunnitteluun.

Havaintojeni ja kasvattajien kertoman mukaan käsitteenmäärittely on erittäin tärkeä osa uuden opettelussa, jotta yhteinen kieli alkaa rakentua ja on mahdollista sisäistää uusia ja laajojakin kokonaisuuksia. Kasvattajat kertoivat keskustelleensa kollegoidensa kanssa uusista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista ja perushoitoon liittyviä pedagogisia pohdintoja oli kirjattu tiimin sisällä.

Kasvattajien sitoutuneisuus nousi havaintojeni perusteella oleelliseksi osaksi kehittämistyötä. Kasvattajat olivat paikalla tapaamisissa, osallistuivat aktiivisesti ja tekivät annetut välitehtävät. Kasvattajat kävivät loppuhaastattelussa keskustelua siitä, että luettuaan pienen osan varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, on helpompi keskustella aiheesta yhdessä tiimissä oman lapsiryhmän näkökulmasta. Yhteisten tiimipalaverien merkitystä uusien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden käsittelyssä eräs kasvattaja kuvasi seuraavasti:

No siis sillä tavalla selkiytynyt, se on niin laaja, yksityiskohtainen ja monta kertaa luettavissa, että sitä sisäistää niin se on ollu ihan hyvä, että on ollu pilkottuna pienempiin osiin. Ja käyty yhtä asiaa ja aihetta kerralla. Että siinä mielessä ollut hyvä ja hyödyllinen.

Oppimisen alueista puhuttaessa yksi kasvattajista mainitsi benchmarking -menetelmän eli vertais- tai esikuva-analyysin mahdollisena apuvälineenä ryhmäkohtaisen varhais-

kasvatussuunnitelman tekemisessä. Hänen mukaansa jostakin toisesta ryhmästä, jossa uusia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita on jo alettu soveltaa käytännössä, voisi hakea vinkkejä oman ryhmän toimintaan vierailemalla toisessa ryhmässä ja havainnoimalla jotakin yksittäistä asiaa, kuten pienryhmätoimintaa kielellisten taitojen opetteluksessa.

Yhteisöllinen ja työntekijöiden väliseen tasa-arvoon perustuva pedagogisen suunnittelun malli korostui kasvattajien työskentelyssä ja puheessa. Erään kasvattajan mukaan hän kokee roolinsa ryhmän toiminnan suunnittelussa ”yhdeksi tasavertaiseksi jäseneksi”. Tiimityön vahvuuksia kasvattajat kuvasivat arkityöhön ja toiminnan suunnitteluun liittyen seuraavin sanoin: ”yhteistyökyky, rentous, suvaitsevaisia ja pärjääviä tiimiläisiä” ja ”Ei lapsien kanssa jaksaisi päivästä toiseen touhuta, jos ei voisi luottaa työkaveriin ja toimia yhdessä luontevasti.”

Toimiva tiimityö auttaa työntekijän henkilökohtaisessa ammatillisessa kasvussa ja yhteisöllisessä reflektoinnissa. Hyvässä tiimissä ilot ovat suurempia ja huolet pienempiä. (Marjanen, Marttila & Varsa 2013, 154–155.) Havaintojeni perusteella yhteensopiva huumorintaju ja yhteishenki ovat kannustavia ja voimaannuttavia tekijöitä uuden oppimisessa ja haastavissa suunnittelutilanteissa, jossa käsitteelliset asiat on pystyttävä kääntämään käytäntöön sovellettaviksi. Tiimipalavereissa asiat on otettava vakavasti, mutta ei liian ankarasti tai negatiivisessa mielessä kriittisesti, vaan on annettava tilaa erikoisimmillekin ideoille ja kertomuksille arjesta lasten kanssa.

Lindqvistin (1999) mukaan sosiaalinen lähituki tarkoittaa tiimin jäsenten tarjoamaa tukea toisilleen, jotta vaikeita tilanteita pyrittäisiin ratkaisemaan keskustelemalla ja yhteiset toimintatavat pystyttäisiin omaksumaan (Marjanen ym. 2013, 153–154). Kasvattajatiimin välinen avoimuus ja avunanto, sekä jokaisen henkilökohtainen sitoutuminen työskentelyyn edesauttoivat varhaiskasvatuksen perusteiden käsittelyä lapsiryhmän näkökulmasta. Keskusteluissa oli tilaa jokaisen kasvattajan äänelle ja vaikeistakin asioista uskallettiin puhua. Kasvattajat osallistuivat välitehtävien tekemiseen ja pedagogisiin tiimeihin aktiivisesti.

Toisessa tutkimuskysymyksessäni toin esille sen, että työskentelyprosessin vaiheiden (lähtökohta, kokemus, päätepiste) merkitystä lopputulokselle on havainnoitava, jotta löydetään toimivat ja toimimattomat työskentelytavat. Havainnointiini ja kasvattajien

kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta lähtökohtana oli se, että uuteen asiakokonaisuuteen tartuttiin rohkeasti ja alettiin työstää kasvattajien näkökulmasta oleellisimpia teemoja heidän lapsiryhmänsä toiminnan kannalta. Kasvattajien kokemukset arjesta linkittyivät varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin pohdiskelevan ja refleктоivan työskentelyn johdosta. Kasvattajat kokivat yhdessä puhumisen ja asioiden kirjaamisen tärkeäksi osaksi pedagogisen suunnittelun prosessia. Opinnäytetyöni pedagogisen suunnittelun prosessin päätepisteeksi muotoilisin yhteisen ymmärryksen saavuttamisen, jonka avulla kasvattajat voivat jatkaa dialogia keskenään, sekä myös lasten ja vanhempien kanssa.

5.2 Pedagogisen ajattelun kehittyminen

”Tiimi kehittyy, kun se löytää ilmiöt sisältään. Tiimin tärkein tehtävä on huolehtia perustehtävästä ja keskustella sekä prosessoida. Tiimissä on sovittava, mitä tehdään ja tehtävä niin kuin on sovittu.” (Mikkola & Nivalainen 2011, 83.) Tiimi aloitti kehittymisensä opinnäytetyöni toiminnallisen osuuden aikana, sillä he olivat perehtyneet perushoidollisiin toimintoihin perustehtävän näkökulmasta ja olivat valmiita keskustelemaan uusista velvoitteista, joita valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet heille tuovat. Prosessointi vaatii aikansa, mutta reflektiokyvyn löytyessä jokaiselta yksilöltä, on ryhmän helpompi sisäistää pohdintoja.

Kasvattajat kokivat pedagogisen suunnittelun laajaksi kokonaisuudeksi, jossa jokaiselle tiiminjäsenelle muotoutuu oma roolinsa ja asianmukaiseen työnjakoon on pyrittävä. Kasvattajat keskustelivat paljon pedagogiseen suunnitteluun vaikuttavista tekijöistä. Kasvattajien mukaan ennakointi ja päiväkohtaisesti lasten mielialojen ja mielenkiinnonkohteiden huomioiminen helpottavat käytännön toimintaa. Lasten ja aikuisten määrät, ja niiden epätasapaino, koettiin haasteeksi pedagogisen toiminnan toteuttamisen kannalta, eikä suunnitteluaikaa jää välttämättä riittävästi.

Ulkopuolinen tuki, joka minä fasilitaattorina kasvattajille olin, oli havaintojeni perusteella osa pedagogisen suunnittelun kehittymistä. Valmistelin valitut teemat ennen jokaista tapaamistamme ja keskityin osallistaviin ja keskusteleviin työtapoihin. Toimin tapaamisten kirjurina, jotta kasvattajat saivat keskittyä annettuihin tehtäviin ja vaihtaa ajatuksia keskenään. Tarjosin mahdollisuuksia tutustua ammattikirjallisuuteen lapsihavainnointien ja -haastattelujen tueksi. Mediakasvatus oli suhteellisen vieras käsite kas-

vattajille, joten muistutin www.mediakasvatus.fi -sivustosta, josta löytää tukea media-kasvatukseen varhaiskasvatuksessa. Tiimipalaveriinkin varattu tunti ei riitä asioiden sisäistämiseen, vaan jokaiselta kasvattajalta vaaditaan havaintojeni perusteella omaa aktiivista tiedonhankintaa ja kiinnostusta varhaiskasvatuksen kenttää kohtaan.

Kasvattajien mukaan he olivat tyytyväisiä, että tapaamisemme olivat keskustelevia ja jokainen sai tuoda omia ajatuksiaan käsitellyistä teemoista esille. Arkilähtöisyys nousi kasvattajien puheissa tärkeäksi pedagogista suunnittelua ohjaavaksi tekijäksi, sillä silloin lapsetkin huomioidaan paremmin. Tapaamiset fasilitaattorin johdolla koettiin omaa työtä tukeviksi.

On ollut kivaa vähän avata aiheita (esim. arvot) työtovereiden kanssa. Arjessa harvoin tulee näistä puhuttua.

Työskentely on ollut erittäin mielenkiintoista. Aluksi ajattelin että tämä on kovinkin haastavaa ja työllistävää, mutta olen positiivisesti yllättynyt.

Ajatuksia herättäviä, saanut miettiä omia työtapojaan, ryhmän tarpeita, positiivisia piirteitä ryhmästä ja työstä.

Plussaa se, että kaikki liittyy omaan työhön ja asioiden miettiminen auttaa omassa työssä.

Pedagogisen suunnittelun prosessin kannalta eräs kasvattaja totesi loppuhaastattelussa, että ”on ollu hyvä että on ollu se aika ja paikka miettiä niitä ihan ajan kanssa virallisesti”. Havainnoin kasvattajatiimin keskusteluja siten, että huomasin sen, kuinka vähän aikaa arjessa jää pedagogisiin keskusteluihin, jotka ovat varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti perusteltuja ja tavoitteellisia.

Havaintojeni ja oman oppimispäiväkirjani perusteella voin todeta sen, että suunnittelu ennen pedagogisia tiimipalavereita vie aikaa ja vaatii suunnittelijalta ennakkollista tiedonhankintaa ja oman tiiminsä tuntemista. Toistensa tunteminen on siksi tärkeää, että asioista uskalletaan käydä kriittistä keskustelua ja asioiden käsittely tehdään tiimin jäsenille luontevalla tavalla, oli se sitten ajatuskarttojen piirtämistä tai niin sanotun sihteerin käyttämistä dokumentoinnin apuna.

Pedagoginen ajattelu kehittyi tiimipalaverissa erityisesti arkilähtöisten keskustelujen avulla, sillä varhaiskasvatuksen käsitteet ja tavoitteet tulivat tutummiksi ja selkeämmik-

si. Yhteinen arvokeskustelu oli havaintojeni perusteella haastava, sillä jokainen kasvattaja joutui kohtaamaan omat ja muiden ennakkoluulot, sekä perustelemaan omia arvojaan varhaiskasvattajana. Pedagogisen ajattelun kehittyminen sai tarvitsemaansa tilaa ja aikaa fasilitoiduissa tiimipalavereissa, joissa keskityttiin yhteen valikoituun teemaan kerrallaan.

5.3 Ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiksi kävimme yhdessä kasvattajien kanssa valittuja teemoja läpi, joista jokainen oli poimittu uusista valtakunnallisista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Teematyöskentelyn kirjallisten tehtävien, tekemieni kyselyiden ja omien havaintojeni perusteella voidaan todeta opinnäytetyön tuloksiksi seuraavat ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Perusteiksi kootut sisällölliset asiat ovat kehittämistyön alkuvaiheessa eli kasvattajat jatkavat itsenäisesti teemojen kanssa työskentelyä, jotta varhaiskasvatussuunnitelmaa voidaan toteuttaa konkreettisesti päiväkodin arjessa.

Aloituskyselyvastausten perusteella kasvattajilla oli ymmärrys siitä, että Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 on normi ja määräävä asiakirja. Tämä on valtakunnallisten perusteiden sisäistämisen ja ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman suunnittelun kannalta oleellinen tekijä, sillä kasvattajat olivat kaikki samaa mieltä siitä, mihin varhaiskasvatuksessa pyritään.

Vasu määrittää tarkasti, miten pitää toimia, helpottaa työtä, koska vasusta voi/pitää tarkistaa, miten toimia esim. tilanteissa, joissa on näkemyseroja kasvattajilla. Uusi vasu ei salli enää mutu-toimimista. Lapsen etu tulee vahvasti esiin joka kohdassa.

Aloituskyselyssä tuli esiin kasvattajien positiivinen ja innostunut asenne työskentelyä kohtaan, sillä vastausten mukaan he odottivat työskentelyä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden parissa ”hyvillä mielin” ja ”uteliana”. Kasvattajien rohkeus ja oppimisenhalu olivat havaintojeni perusteella oleellisessa osassa positiivista ja kehittävästä työotteesta, jonka avulla laadimme ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteita.

Kasvattajat kokosivat aloituskerralla ”Meidän lapset” -ajatuskartan, jotta keskustelu lasten erityispiirteistä, tarpeista ja mielenkiinnonkohteista pystyttiin aloittamaan. Lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien ohjaavuus suhteessa ryhmäkohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan pyrittiin myös kartoittamaan. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjatut tavoitteet on otettava huomioon lapsiryhmän toimintaa suunniteltaessa ja kehittäessä oppimisympäristöjä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 10).

”Meidän lapset” -ajatuskartta nosti esiin ryhmän positiivisia puolia, kuten lapsiryhmän suvaitsevaisuus, iloisuus ja huumorintaju, sekä kasvattajatiimin yhteistyökykyisyys. Kehittämiskohteiden tiedostaminen ja niistä keskustelu haastoivat kasvattajien reflektiokykyä heti aluksi havaintojeni perusteella. Lasten osallisuuteen ja rooliin ryhmässä liittyvää huolta aiheutti hiljaisempien lasten huomiointi vilkkaassa arjessa. Tätä tilannetta kasvattajat reflektoivat pienryhmätoiminnan hyödyntämisen ja leikkialueiden muokkaamisen yhdessä lasten kanssa kautta.

Arvokeskustelu käytiin kasvattajien henkilökohtaisten arvojen ja ajatusten kirjallisen reflektion, sekä yhteisen keskustelun kautta. Laatimani arvoympyrän (Liite 2) käsitteet varhaiskasvatuksen arvoperusteista vaati yhteistä keskustelua kasvattajien henkilökohtaisten ja varhaiskasvatuksen perusteisiin kirjattujen arvojen määrittelyn ja arvioinnin tueksi.

Sensitiivisyys, lapsen kunnioittaminen, aito läsnäolo ja lapsen kohtaaminen ja kuunteleminen. Jokainen lapsi ansaitsee aikuisen aitoa ja kiireetöntä läsnäoloa. En voisi kuvitella kohtaavani lapsia muutoin kuin sensitiivisesti. Rajojen asettaminen ja niistä kiinni pitäminen voi tapahtua sensitiivisesti ja lasta arvostavasti.

Eettistä kasvatusta on päivittäin lähes kaikissa tilanteissa. Lasten kanssa ratkotaan ristiriitoja, sovitellaan, puhutaan tunteista, kaveritaidoista, toisen tilan kunnioittamisesta. Ruokapöytäkeskustelut ovat oivallinen tilaisuus eettiselle kasvatukselle.

Havaitsin sen, miten tärkeäksi käsitteiden määrittely nousi yhteisen ymmärryksen tavoittelun kannalta. Määrittelimme useassa kasvattajien vastauksissa mainittua sensitiivisyyttä tarkemmin pedagogisesta näkökulmasta, jotta sanan merkitys arjessakin konkretisoituisi. Pedagogisesti sensitiivinen kasvattaja havaitsee lapsen aloitteita ja vastaa niihin lapsen toimintaa tukevasti (Mäkelä 2013). Kasvattajien kertoman mukaan he ovat seu-

raavat lasten reaktioita leikeissä, musiikkihetkissä ja muissa arkisissa toiminnoissa, sekä tukevat ryhmää toimimaan yhdessä, jos esimerkiksi leikki keskeytyy lapsen heikon keskittymiskyvyn tai negatiivisen reaktion, kuten leikkikaverin lyömisen, vuoksi.

Oppimisen alueet käsiteltiin arvojen jälkeen siitä syystä, että kasvattajille jäi välitehtävän tekemistä varten kolme viikkoa aikaa. Välitehtävänä oli lapsihavainnointi tai haastattelu. Oppimisen alueiden käsittelyssä ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman näkökulmasta tärkeintä oli se, että lasten tarpeet ja mielenkiinnonkohteet huomioidaan. Mikkolan ja Nivalaisen (2011, 56) mukaan lapsi oppii kokonaisvaltaisesti ja oppimisen tapa on kiinteästi liitettävissä lapsen mielentiloihin ja kiinnostuksenkohteisiin.

Oppimisen alueet ovat laajoja kokonaisuuksia, joista on löydettävissä yhteyksiä laaja-alaisen oppimisen periaatteisiin. Eräs kasvattaja kertoi, että heidän tulisi enemmän panna lasten kanssa tekemiseen ja havainnointiin Kasvan, liikun ja kehityksen oppimisalueen parissa, sillä kasvattajilla on vapaat kädet suunnitella toimintaa ja lapset ovat innokkaita osallistujia. Kielten rikas maailma puhutti kasvattajia, sillä ryhmässä opetellaan lasten välisissä vuorovaikutustilanteissa kohteliasta kielenkäyttöä. Lapsihavainnoinnin perusteella yksi kasvattajista ehdotti pidettäväksi lautapeliviikon, sillä ne ovat lapsille mieluisia. Muutaman lapsen haastattelun tehtyään yksi kasvattaja kertoi musiikin olevan tärkeää lapsille eri tilanteissa, kuten lepohetkellä ja discossa, ja itse laulaminen tai sähköpianon soittaminen olivat tärkeitä ilmaisun muotoja.

Kehittämiskohteita kasvattajat löysivät esimerkiksi siitä, että lapsille, jotka selailevat mielellään kirjoja, ei ole rauhallista ja mukavaa paikkaa ryhmän tiloissa. Mediakasvatukseen kasvattajien pitää omien sanojensa mukaan perehtyä enemmän. Vuorovaikutukseen liittyväksi asiaksi totesimme yhdessä kasvattajien kanssa, että ryhmän omien sääntöjen tekeminen yhdessä lasten kanssa voisi sitouttaa lapset noudattamaan heille tärkeitä toimintaohjeita ja käytöstapoja.

Kasvattajien kanssa käydyistä keskusteluista välittyi se varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin liittyvä painotus, että lasten leikki on heille kasvattajina tärkeä asia, arvo ja työväline. Eräs kasvattaja kuvasi, että päiväohjelmaa pystytään helposti ja joustavasti muokkaamaan, jos lasten leikit veisivät osan ryhmästä metsäretkelle ja toiset taas tekisivät suuria maalauksia. Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö on osa varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin määrittelyä. Kasvattajien mukaan tämä toimintakult-

tuurin osa korostuu heidän lapsiryhmässään, sillä lapsille varataan runsaasti aikaa vapaaseen leikkiin, ja lasten välisissä vuorovaikutustilanteissa harjoitellaan leikki- ja kaveritaitoja, kuten lelujen pyytämistä ja kaverin fyysisen koskemattomuuden arvostamista.

Huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä kasvattajat olivat sitä mieltä, että rehellisyys on tärkeintä. Huolen puheeksi ottoa pohdittiin kasvattajien välillä paljon, sillä huoltajilla on kotinäkemys lapsesta ja kasvattajat havainnoivat lapsen käytöstä päiväkodissa. Yksi kasvattajista kiteytti käydyn keskustelun näin muistilapulleen: ”Kaikesta puhutaan suoraan, asiat asioina. Kerrotaan tapahtumista. Huomioidaan huoltajan mielentila. Ollaan rehellisiä.”

Huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyi kiinteästi keskustelumme kasvattajien kanssa uusien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden näkemyksestä siitä, että lastentarhanopettajalla on pedagoginen vastuu ryhmän toiminnasta ja tätä vastuuta korostetaan valtakunnallisesti. Kasvattajien yhteinen mielipide oli, että jokainen on omalta osaltaan vastuussa tiimin ja lapsiryhmän toiminnasta, vaikka jokin tietty asia olisi lastentarhanopettajan vastuualueena. Kasvattajat kokivat huoltajien kanssa käytävät lasten yksilölliset varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut tiimityötä ja toisen ammattilaisen asiantuntijuutta alentaviksi, jos keskustelut käydään vain yhden kasvattajan, lastentarhanopettajan, kanssa.

”Jos lastentarhanopettaja pitää kaikki vasu-keskustelut vanhempien kanssa, niin helposti lastenhoitajille sanotaan vain, että (vanhempi) puhuu pelkästään lastentarhanopettajan kanssa. Huoltajat eivät välttämättä edes näe lastentarhanopettajaa aamuisin tai iltapäivisin, jos se ei tee ääri- vuoroja.”

Ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman sisältöjen pohdintojen lisäksi keskustelimme sen muodosta. Kasvattajien mukaan paperikasa ryhmän toimintasuunnitelmana jää helposti hyllylle, eikä sitä tule hyödynnettyä aktiivisesti.

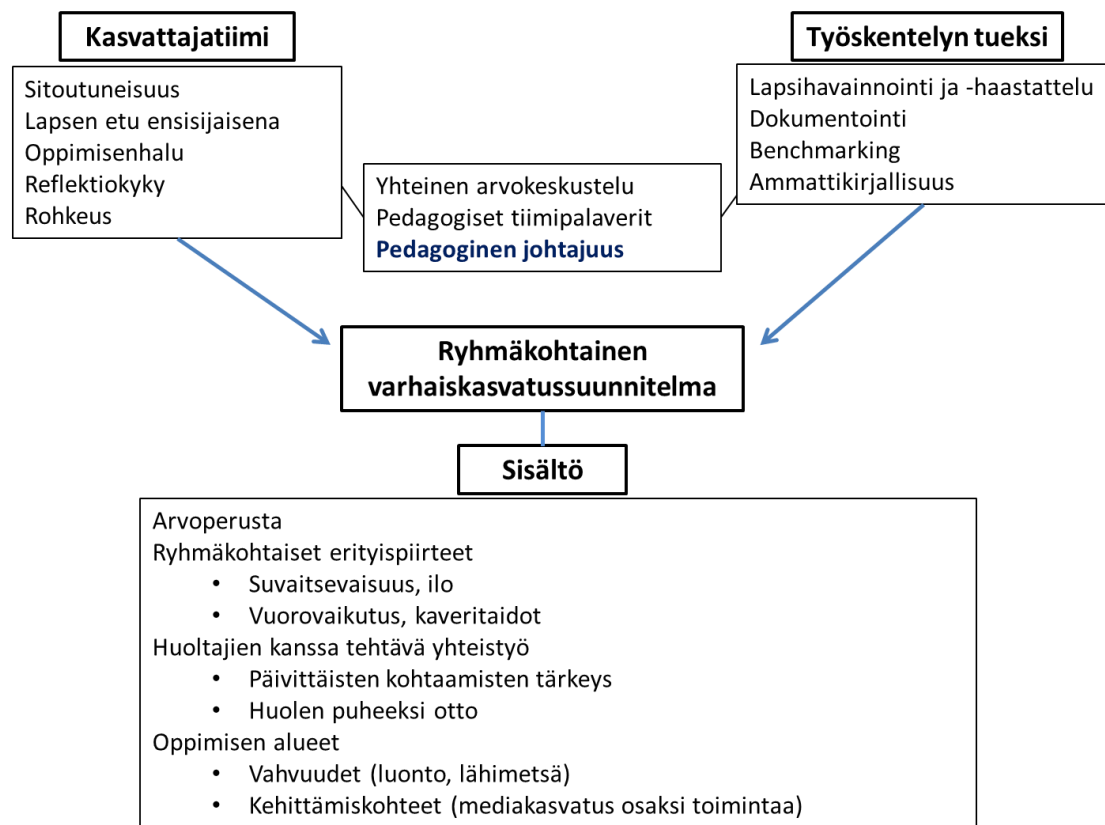
Sanotaanko että kyllähän se meidän puheessa on koko ajan, mutta eihän se ole tässä että me koko ajan kirjataan. Sehän nyt on se mihin meidän pitäis ilmeisesti päästä. Mihin pyrittiin jo kovasti viime keväänäkin. Että kun kirjais sinne, kyllä me puhutaan koko ajan tossa niitä asioita mitä ryhmään liittyy.

Päiväkodin johtajan näkemys oli se keskustellessamme, että konkreettisesti näkyvä ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma antaa huoltajillekin mahdollisuuden seurata kasvattajien tekemää suunnittelutyötä, nähdä huoltajakyselyiden palautteisiin puuttumisen arjessa ja kertoa omia toiveitaan varhaiskasvatukseen liittyen. Liitteessä viisi on tekemäni koosteet teematyöskentelyn perusteella, joita kasvattajat hyödyntävät muotoillessaan ryhmän toimintasuunnitelman ryhmätilan seinälle. Keskustelin Nokian varhaiskasvatuksen suunnittelijan kanssa 16.2.2017, ja hän kertoi heidän käyneen läpi työryhmässään kasvattajien kanssa tekemiäni kuvioita ryhmäkohtaisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta (Liite 5).

Ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden työstäminen jatkuu kasvattajatiimissä, kun Nokian kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma on muotoutunut lopulliseen muotoonsa. Kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja tavoitteiden pohjalta kasvattajat voivat jatkaa yhdessä tekemäämme työtä kehittävällä ja keskustelulla työskentelymallilla.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössäni ei voi mielestäni määritellä yhtä tärkeintä johtopäätöstä teoreettisten lähtökohtien ja tulosten kautta, vaan prosessinomaisuuteen vedoten erilaiset yhteydet asiasta toiseen korostuvat. Opinnäytetyöni pedagogisen suunnittelun prosessin aikana rakentunut ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusta on tiivistetty kuvioon numero neljä. Kasvattajatiimin panos ja ulkopuolinen tuki suunnittelutyön tueksi pohjustavat ryhmäkohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa, jonka sisällön osa-alueiden keskeiset asiat käytiin läpi opinnäytetyöprosessissa kasvattajien kanssa (kuvio 4).

KUVIO 4. Ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman rakentuminen opinnäytetyöprosessissa

Teoreettiset lähtökohdat opinnäytetyössäni keskittyivät varhaiskasvatussuunnitelmaan ja pedagogiseen suunnitteluun. Pedagogisen toiminnan viitekehys (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 36) määritteli kumpaakin lähtökohtaa siten, että toiminnallisessa osuudessa eli pedagogisissa tiimipalavereissa käytiin ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteita läpi viitekehysten teemojen mukaisesti.

Kuten Hujala ja Turja (2012, 60–61) ovat kirjoittaneet, lapsiryhmän toiminnan pedagogiikan painotuksen mahdollistamiseksi kasvattajan on paneuduttava eri näkökulmista tulevaan tietoon. Pedagogisissa tiimipalavereissa käsitelimme kasvattajien kanssa kirjallisuuteen, kasvattajien arkikokemuksiin, fasilitaattorin tietämykseen ja lasten kertomaan tietoa. Eri tietolähteiden hallinta ja hyödyntäminen ovat osa pedagogista suunnittelua ja takaavat ryhmäkohtaiselle varhaiskasvatussuunnitelmalle monipuolisesti poh-tien laaditun perustan.

Bardyn (1996, 212) mukaan voidakseen olla kumppanuussuhteessa vanhempaan ja dialogisessa kasvatussuhteessa lapseen, työntekijällä on tarpeen olla valmiutta kuunnella, tulkita ja ymmärtää sitä kasvatuksellista sukupolvista perinnettä, joka ilmenee hänen omassa kasvuhistoriassaan, kasvatuskäsitelyssään, mielikuvissaan ja uskomuksissaan. Kasvatustietoisuus merkitsee dialogin käymistä sisäistetyn kasvattajan kanssa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 28.)

Marjatta Bardyn (1996, 212) tekstistä otettu sitaatti oman sisäistetyn kasvattajan kanssa käytävästä dialogista kuvaa sitä, mistä uuden varhaiskasvatussuunnitelman käsittelyssä on lähdettävä liikkeelle. Kasvatustietoisuuden rakentaminen alkaa omien sisäisten ajatusten, arvojen ja toimintamallien tunnistamisen ja tunnustamisen kautta. Opinnäytetyöni prosessissa aloituskysely laittoi kasvattajat miettimään omaa suhtautumistaan varhaiskasvatussuunnitelmaan ja kasvattajien välinen arvokeskustelu pohjustettiin itsenäisellä pohdintatehtävällä. Johtopäätöksenä esitän, että ennen ryhmän oppimisprosessin käynnistymistä yksilön henkilökohtainen asenne, ennako-odotukset ja aikaisemmat kokemukset luovat lähtökohdan tiimissä työskentelylle.

Teoriapohjan kuviossa 2 kuvatun yhteisöllisen oppimisen prosessin ja aineistostani nousseiden kasvattajien yhteisen prosessoinnin kokemusten perusteella johtopäätöksenäni on, että yhteisöllinen työskentely uusien asioiden parissa johtaa sekä henkilökohtaiseen, että tiiminsisäiseen oppimiseen. Yhteisöllinen työskentely johtaa parhaimmillaan kasvatushenkilöstön sitoutumiseen ja osallisuuteen, sekä yhteinen kieli alkaa rakentua. Yhteisten ammatillisten keskustelujen lisääntyminen helpottaa asioiden sisäistämistä. Uudet näkökulmat syntyvät sitoutuneiden ihmisten keskusteluissa.

Kuviossa kolme on sinisellä värillä korostettuna pedagogisen johtajuuden käsite, jonka nostan tulosten perusteella omien havaintojeni tueksi johtopäätöksissä. Opinnäytetyöni tavoitteena oli pedagogisen toiminnan kehittäminen ja liitän siihen kiinteästi pedagogisen johtajan roolin. Toimin kasvattajatiimille fasilitaattorina, joka toi keskustelunaiheet

käsiteltäviksi ja tuki vaikeissa aiheissa, jotta haasteet eivät pysäyttäisi oppimisprosessia. Lastentarhanopettajan roolia pedagogisen vastuun ottajana on korostettu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016). Mielestäni jokaisen tulevan ja työskentelevän lastentarhanopettajan on tämä huomioitava ja läpikäytävä sekä esimiehensä että tiiminsä kanssa.

Kasvatustieteen tohtori Sanna Parrilan mukaan coaching -tekniikan avulla tiimeistä voidaan saada jokaisen yksilön voimavarat käyttöön tiimin kehittymisen tueksi. Oleellista on ohjata vuorovaikutusta siten, että tiimissä jokainen tulee kuulluksi ja ottaa oman roolinsa. Tiimicoachingissa oleellista ovat arkityötä tukevat teemat. Yhteisöllisyyden vahvistuminen ja toisilta kasvattajilta saatu vertaistuki ovat keskeisiä tavoitteita tiimicoachingissa. (Fonsén ym. 2016, 150–154.) Mielestäni coaching -tekniikkaa voisi hyödyntää erityisesti, jos tarvitaan erityispedagogiikan asiantuntijaa lapsiryhmän kasvattajien osaamisen ja jaksamisen tukemiseksi haastavissa tilanteissa.

Lasten näkökulmaa opinnäytetyössäni ei ole käsitelty suoraan lapsilta tulleen palautteen tai suunnitelmien kautta, mutta onneksi lapsihavainnointit ja -haastattelut pystyttiin tutkimusluvan sallimissa rajoissa järjestämään kehittämissuunnitelman aikana. Nokian varhaiskasvatuksen suunnittelijan Anette Lehtosen (2016) tekemän Varhaiskasvatuslain asettamat tavoitteet -taulukon avulla voi kuitenkin tehdä johtopäätöksiä. Ensisijaisesti ryhmäkohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa ja sen arviointia hyödynnetään varhaiskasvatusympäristön kehittämisessä, monipuolisen pedagogisen toiminnan järjestämisessä ja lasten yksilöllisten tarpeiden huomioimisessa arjessa, sekä moniammatillisen yhteistyön aktiivisessa käyttämisessä (Lehtonen 2016). Kokemustietoa arjesta suunnitteleville toimijoille saatiin kasvattajilta, jotka ovat tutustuneet ryhmänsä lapsiin aidosti ja kiinnostuneesti, sekä tekevät työtä haasteita kaihtamatta positiivisella asenteella.

Johtopäätöksenä esitän, että kasvattajatiimin yhteinen suunnittelu on merkityksellistä laadukkaana pedagogiikan ja kasvattajan jatkuvan oppimisen kannalta. Yhteisen suunnittelun merkityksen ymmärtäminen on tärkeää ja siihen pitäisi varata riittävästi aikaa. Aikatauluttamisessa päiväkodin ja tiimin johtajan on tiedostettava tämä ja organisoida toiminta siten, että aikaa järjestyy.

Ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman sisällölliseksi perustaksi saimme kasvattajien kanssa luotua arvoperustan tiimin työlle, kuvattua lapsiryhmälle ominaiset piir-

teet, käsiteltyä lapsiryhmää erityisesti kiinnostavat oppimisen alueet ja mietittyä huoltajien osallisuutta päiväkodin arjessa. Opinnäytetyöni käytännön toteutuksessa saatiin aikaiseksi ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman alustavat perusteet, mutta lasten osallisuutta ja oppimisympäristöjen arviointia on tehtävä jatkossa lisää lapsiryhmän toiminnan suunnittelun tueksi. Johtopäätöksenä totean, että ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman sisältöjen muuttaminen ja kehittäminen vaativat paljon aikaa, sillä kasvattajat jatkoivat laaja-alaisen oppimisen teemojen käsittelyä keskenään opinnäytetyöprosessin jälkeen. Ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman näkyväksi tekeminen graafisessa muodossa (Liite 5) toi konkreettisen työvälineen kasvattajille, jonka avulla he voivat muokata lapsiryhmän toimintaa tukevan varhaiskasvatussuunnitelman.

Kasvattajien tavoitteellisen suunnittelun tulisi muodostaa käytäntöjä, jotka toteutuvat päiväkodin arjessa. Suunnittelu vaatii aikaa ja näkemysten rikastamista, eikä se ole pelkkää päätöksentekoa. Selkeän päämäärän tavoittelun sijaan on avattava oma mieltä uusille ideoille ja ajatuksille. (Reunamo 2007, 124–126.) Uudet, mielikuvitukselliset ideat ja ajatukset toiminnan suunnittelun organisoinnissa tiimien pedagogisissa palaverissa ja arjen toiminnallisissa tilanteissa auttavat aikuisia työntekijöitä kehittymään varhaiskasvatuksessa lapsi- ja arkilähtöisemmiksi. Opinnäytetyöni prosessissa korostui erityisesti yhteinen matka kasvattajien kanssa, ei pelkkä päämäärä.

7 POHDINTA

7.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tutkimussuunnitelmavaihe oli haastava minulle, sillä suunnitelmaa muokattiin useaan otteeseen ennen tutkimusluvan hakemista. Opinnäytetyöni toimintatutkimuksellinen ote toi oman haasteensa, sillä se oli tutkimusstrategiana itselleni vieras. Laaja kirjallisuuskatsaus ja dialogiset kehityskeskustelut ohjaavan opettajani kanssa auttoivat kuitenkin laatimaan tarkan tutkimussuunnitelman, jonka perusteella sain tutkimusluvan opinnäytetyöhöni.

Opinnäytetyöni toiminnallisen osuuden eettisyyttä vahvistaa salassapitovelvoite, johon sisällytän asiakirjasalaisuuden ja vaitiolovelvollisuuden. Opinnäytetyöni raportissa ei kerrota kohdejoukkoni henkilötietoja, jotta teemakeskusteluissa pystyttiin avoimuuteen ja rehellisyyteen läsnä ollessani. Aineistona käytetyt kirjalliset tehtävät, omat muistiinpanoni, sekä äänite ja sen litterointi poltettiin ja poistettiin teknisistä välineistä opinnäytetyön arvioinnin jälkeen. Ryhmän lapsista ei ole opinnäytetyössäni henkilökohtaisia mainintoja, jotta työstäni ei koituisi heille haittaa. Vaitiolovelvollisuus sitoo minua siten, että en opinnäytetyöprosessin jälkeenkään puhu yksityiskohtia kasvattajien kanssa käydyistä keskusteluista. Talentia ry:n (2017, 40) sosiaalialan ammattieettisissä ohjeissa huomautetaan, että luottamuksellisuus asiakastyössä perustuu vuorovaikutukseen ja on ammatillisena arvona arvokkaampi kuin pelkkä tietojen salassapito. Mielestäni sain luotua kasvattajien kanssa luottamukselliset suhteet ja pystyimme toimimaan yhteistyössä, mistä olen hyvin kiitollinen.

Toimintatutkimuksen luotettavuuden arviointi perustuu riittävään dokumentaatioon. Tulosten siirrettävyyttä voidaan arvioida siten, kohtaavatko lähtökohtaiset oletukset uutta tilannetta ja sen kuvausta. (Kananen 2014, 134.) Dokumentoin opinnäytetyöprosessia tarkasti kirjoittamalla jokaisen tapaamiskerran jälkeen keskustelut, havainnot ja oppimispäiväkirjani muistiinpanot tietokoneelle. Toteen näyttäminen lisää tutkimuksen luotettavuutta, johon riittävän tarkka dokumentaatio johtaa. Aineistotriangulaation ansiosta sain monipuolisesti kerättyä aineistoa, jota pyrin kuvailemaan tarkasti ja tutkimustehtävän mukaisesti opinnäytetyöni raportissa. Toimintatutkimuksellisella otteella teh-

dyn opinnäytetyön tulokset pätevät vain käsiteltyyn tapaukseen, eikä siirrettävyys ole laadullisen tutkimuksen varsinainen tavoite (Kananen 2014, 135).

Kritiikkinä opinnäytetyöni toteutukseen haluan mainita oman pohdintani siitä, olisiko kaksi opinnäytetyöntekijää vahvistanut havaintojen merkitystä aineistona ja auttanut löytämään lisää mahdollisuuksia toiminnalliseen toteutukseen. Olisi voinut olla helpompi työskennellä kasvattajatiimin kanssa, kun toinen olisi vetänyt tapaamiset ja toinen olisi havainnoinut ja kirjoittanut muistiinpanoja. Alun perin ajattelin äänittäväni kaikki tapaamiset, mutta siitä olisi tullut suhteessa liian suuri työmäärä yhden henkilön tekemää opinnäytetyötä ajatellen.

7.2 Opinnäytetyöprosessin reflektointia

Opinnäytetyöprosessin reflektoinnin koen oman ammatillisen kasvun ja oppimisen kannalta oleellisena, sillä tein toimintatutkimuksellisella otteella laadullisen opinnäytetyön. Olin itse osa tutkimusta fasilitaattorina, ja oman toiminnan onnistumisten ja haasteiden tarkastelu kuuluivat kiinteästi opinnäytetyöni tekemiseen alusta loppuun asti.

Viime vuosina Suomessa varhaiskasvatuksen kentällä on tapahtunut paljon muutoksia valtakunnallisen politiikan ja lainsäädännön puolella. Vuonna 2013 päivähoidon hallinto siirtyi sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen. Vanhaa päivähoitolakia on uudistettu vaiheittain varhaiskasvatuslaiksi, jonka ensimmäinen vaihe tuli voimaan 1.8.2015. Valtakunnallisista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista annettiin Opetushallituksen määräys 18.10.2016. Olen pohtinut paljon sitä, miten nämä muutokset näkyvät todellisuudessa ja käytännössä päiväkodeissa lasten arjessa ja varhaiskasvattajien työssä.

Opinnäytetyöprosessini alkoi varsinaisesti jo syksyllä 2015, mutta lopullisen aiheen sain päätettyä alkusyksystä 2016 päiväkodista saamani työkokemuksen pohjalta. Ideapaperi syntyi helposti, sillä olin hyvin kiinnostunut uusista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista ja olin perehtynyt asiakirjaluonnokseen aiemmin. Tutkimussuunnitelmavaiheessa ohjaavan opettajan tuki oli minulle tarpeellista, jotta pystyin rajaamaan aihetta riittävästi ja keskittymään olennaiseen. Minun oli ymmärrettävä, että kaikkia mahdollisia näkökulmia ei voi yhteen ammattikorkeakoulun opinnäytetyöhön sisällyttää.

Innostuin varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksesta ja osallistuin oman oppimiseni tueksi kahteen seminaariin, joissa käsiteltiin uusia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita asiantuntijoiden johdolla. VASU kansista käytäntöön -tilaisuus järjestettiin Tampereella 23.1.2017. Olin kuuntelemassa tässä Suomen Varhaiskasvatus ry:n tilaisuudessa Tampereen Yliopiston opettaja Elina Fonsénin, väitöskirjatutkija Hanna Hjeltin ja kasvatustieteiden tohtori Piia Roosin puheenvuoroja.

Hanna Hjeltin (2017) kertoma osallisuuden, toimintakulttuurin ja laaja-alaisen osaamisen tiivistys uusien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden avainkohdiksi oli mielestäni selkeä, mutta kuitenkin monipuolinen. Kasvatustieteiden tohtori Piia Roos (2017) kuvaili, että varhaiskasvattajat kaipaavat kovasti välineitä, joiden avulla uusia varhaiskasvatussuunnitelmia saataisiin muotoiltua ryhmiin. Kuitenkin Roosin mukaan varhaiskasvatustyön perusteiden, kuten arvokeskustelun, ollessa kunnossa, toiminnan sisällölliset asiat on yhdessä lasten kanssa selvitettävissä (Roos 2017). Pohdin paljon opinnäytetyötä tehdessäni, että varhaiskasvatuksen ammattilaisten on tärkeää keskittyä lapsiryhmän kannalta oleellisiin asioihin ja hyödyntää omia vahvuuksiaan, eikä liiaksi luottaa ulkopuolisiin menetelmiin tai ratkaisumalleihin.

Tampereen VASU-päivässä 16.2.2017 kasvatustieteen professori Lasse Lipponen (2017) kuvasi lapsi- ja oppimiskäsityksen muutosta siten, että enää lapsen ikä tai kehityspsykologinen taso eivät määritä lasta varhaiskasvatuksessa, vaan tavoitteena on nostaa lapsen oma potentiaali esiin elinikäisen oppimisen näkökulmasta. Lipponen (2017) esimerkki monilukutaidosta jatkuvana oppimisprosessina kuvasi sitä, että lapsille tulisi opettaa kriittistä taitoa arvioida ihmisten ilmeitä, ympäristöä ja mediaa. Pidän oleellisena osana varhaiskasvatussuunnitelman uusia valtakunnallisia perusteita juuri tätä suunnanmuutosta, että lapsuudessa alkava oppiminen on jatkuva ja monikulmainen prosessi. Varhaiskasvatuksen henkilöstön on muututtava ajan mukana ja etsittävä uusia suuntia tekemälleen työlle.

Sosionomin ammatillisen osaamisen näkökulmasta omassa opinnäytetyössäni korostuivat kehittämis- ja reflektio-osaaminen. Tutkimuksellisen kehittämis- ja innovaatio-osaamisen mukainen kehittämismenetelmien soveltaminen toimintakäytäntöjen kehittämiseksi ja kumppanuuslähtöiset työkäytännöt ovat osa sosionomin osaamista (Sosiaalialan AMK-verkosto 2016). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden muutos on ajankohtainen aihe, jota käsitelin yhteistyöhön kannustavalla tiimityöskentelyllä, kasvatta-

jien omaa ajattelua aktivoivilla tehtävillä ja henkilökohtaisella perehtyneisyydellä aiheeseen.

Sosiaalialan AMK-verkoston (2016) laatimissa sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetensseissa on määritelty tavoitteeksi sosionomin kriittinen ja ammatillinen reflektio. Koen löytäneeni opinnäytetyöprosessini aikana fasilitaattorin roolin kautta omia vahvuuksiani, kuten avoimuuden vuorovaikutustilanteissa. Henkilökohtaisina haasteinani koen ajankäytönhallinnan ja henkilökohtaisten tavoitteiden realistisen määrittelyn.

Oma ammatillinen kasvuni opinnäytetyöprosessin aikana on asia, jota pystyn tulevaisuudessa hyödyntämään sosionomina varhaiskasvatuksen kentällä. Uusiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin perehtyminen teoriassa ja käytännössä auttavat toimimaan lastentarhanopettajana, jolla on pedagoginen vastuu lapsiryhmän toiminnasta. Opinnäytetyöprosessini osoitti minulle myös sen, että en pelkää tarttua toimeen ja kohdata haasteita, mikä toivottavasti auttaa työelämän aloittamisessa uusien ihmisten ja tilanteiden parissa.

7.3 Jatkokehittämisideat

Nokian kaupungin varhaiskasvatuksen kannalta näkisin tarpeellisena paneutua lasten osallisuuteen ryhmäkohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa laatiessa, sillä en itse opinnäytetyössäni panostanut siihen näkökulmaan. Lasten osallisuudesta on puhuttu ja puhutaan paljon, mutta olisi mielenkiintoista selvittää jo käytössä olevia toimintamalleja siihen, kuinka lapset voivat olla mukana suunnittelemassa heidän ryhmänsä toimintasuunnitelmaa.

Vasuaktorin rooliin liittyvät onnistumiset ja haasteet olisi myös hyvä selvittää sitten, kun uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on saatu jalkautettua päiväkoteihin Nokialla. Aktori on mentoroitava eli päiväkodin työntekijä, jolla on mentori eli joku jo enemmän varhaiskasvatussuunnitelman uusiin perusteisiin perehtynyt henkilö.

Pedagoginen johtajuus ja sen merkitys ryhmän toiminnan suunnittelun kannalta olisi minusta hyvä jatkokehittämisen paikka, jotta jokainen uusi lastentarhanopettaja uskaltaisi olla tiiminvetäjä ja löytäisi itsestään omat vahvuutensa pedagogisen vastuun ottaja-

na. Ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman käytännön hyödyntämistä ja muodollisten asioiden toimivuutta olisi kannattavaa arvioida toimintakausien välissä. Pedagogisen suunnittelun ja toiminnan arviointia ei mielestäni koskaan voi tehdä liikaa määrällisesti tai liian monipuolisesti.

Osaamisen lisääntyminen koko työuran ajan on mahdollista, kun työssä oppimisen menetelmiä kehitetään ja osaamisen arviointia kehitetään varhaiskasvatyüksiköissä. Moniammatillisten tiimien ja niiden jäsenten merkitys on ymmärretty ja tasavertaisuus on parantunut varhaiskasvatuksen henkilöstövisiossa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 57–58.) Sosiaali- ja terveysministeriön (2008) Varhaiskasvatus vuoteen 2020 -raportissa on visioitu tulevaisuudelle tavoitteita, jotta henkilöstö kehittyisi ja lisäisi osaamistaan yhteistyötä tehden. Vuoteen 2020 on vielä muutama vuosi aikaa, joten innolla jäämme seuraamaan, mitä on suomalainen varhaiskasvatus vuonna 2020.

LÄHTEET

Aaltola, J. (toim.) & Valli, R. (toim.) 2015a. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Aaltola, J. (toim.) & Valli, R. (toim.) 2015b. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Aamulehti. 2016. Päiväkotien toimintaan tulee iso muutos ensi syksynä. Julkaistu 8.10.2016. Luettu 8.10.2016. <http://www.aamulehti.fi/kotimaa/paivakotien-toimintaan-tulee-iso-muutos-ensi-syksyna/>

Aineistohallinnan käsikirja. 2016. Kvalitatiivisen datatiedoston käsittely. Litterointi. Tampereen yliopisto. Päivitetty 8.6.2016. Luettu 19.1.2017. <http://www.fsd.uta.fi/aineistohallinta/fi/kvalitatiivisen-datan-kasittely.html#litterointi>

Bardy, M. 1996. Kasvatuskumppanuus kasvattajan kasvatustietoisuutena. Teoksessa Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES, 28.

Fasilitaattorit. 2006. Finnish Association of Facilitators. Suomen Fasilitaattorit. Luettu 23.9.2016. <http://www.fasilitaattorit.fi/>

FinSoc. 2005. Sosiaalialan menetelmien arviointi 1/2005. FinSoc-sosiaalipalvelujen evoluatioryhmä. Stakes.

Fonsén, E. (toim.) & Parrila, S. (toim.) 2016. Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus. Käsikirja käytännön työhön. Jyväskylä: PS-kustannus.

Happo, I. 2006. Varhaiskasvattajan asiantuntijuus. Asiantuntijaksi kehittyminen Lapin läänissä. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hjelt, H. väitöskirjatutkija. 2017. Vasun äärellä. Vasun tavoitteista pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Luento. VASU kansista käytäntöön 23.1.2017. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry.

Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2012. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopion yliopisto. Koulutus- ja kehittämiskeskus. Opetusjulkaisuja 1/1999.

Joensuu, M., Karila, K., Nummenmaa, A. & Rönholm, R. 2007. Yhteisöllinen suunnittelu päiväkodissa. Kehittämisstrategiana ongelmaperustainen työssä oppiminen. Tampere: Tampereen Yliopisto.

- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karila, K. & Nummenmaa, R. 2011. Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa. 1. painos. Helsinki: WSOY.
- Lehtonen, A. varhaiskasvatuksen suunnittelija. 2016. Varhaiskasvatuslain asettamat tavoitteet. Sähköpostiviesti. anette.lehtonen@nokiankaupunki.fi. Luettu 14.11.2016.
- Lindqvist, M. 1999. Tiimin vaikutus työntekijän ammatilliseen kasvuun. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-Kustannus, 153–154.
- Lipponen, L. professori. 2017. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Paneelikeskustelu. VASU-päivä 16.2.2017 Tampere-talossa. Tampere: Tampereen kaupunkiseudun opetusalan osaamisen kehittämisspalvelu Osake.
- Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2011. Lapselle hyvä päivä tänään: näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. 5. painos. Pedatieto Oy.
- Mäkelä, J. 2013. Pedagoginen sensitiivisyys. Luento. Varhaiskasvatuksen toimiva arki – Vuorovaikutus ja turvallisuus -seminaari 28.11.2013. Talentia ry. Helsingin Sähköitalo. Luettu 22.11.2016.
http://www.talentia.fi/files/3127/Pedagoginen_sensitiivisyys_Jukka_Makela.pdf
- Määräysasiakirja. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus.
http://www.oph.fi/download/179343_Maaraysasiakirja_suomi.pdf
- Opetushallitus. 2016a. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. 3. muutettu painos. Luettu 1.2.2017.
http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Opetushallitus. 2016b. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. 4. painos. Luettu 1.2.2017.
http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Reunamo, J. 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. 1. painos. Helsinki: WSOY.
- Roos, P. kasvatustieteiden tohtori. 2017. Lapsen osallisuus. Luento. VASU kansista käytäntöön 23.1.2017. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry.
- Saldaña, J. 2011. Fundamentals of Qualitative Research. Understanding Qualitative Research. New York: Oxford University Press. Luettu 12.3.2017.

http://elib.tamk.fi/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=355780&site=ehost-live&ebv=EB&ppid=pp_76

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Skolverket. 2016. Läroplan för förskolan Lpfö 98. Reviderad 2016. Tukholma: Wolters Kluwers kundservice.

Sosiaalialan AMK-verkosto. 2016. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. Luettu 1.3.2017. <https://www.innokyla.fi/documents/1167850/5e8f1ef1-7a5b-4dfb-a629-0ea09dbfe904>

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. 2008. Varhaiskasvatus vuoteen 2020. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. Helsinki. Luettu 1.4.2017. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/113634/Selv200772.pdf?sequence=1>

Stringer, E. 2007. Action research. Third edition. 3. painos. Los Angeles: Sage Publications.

Talentia ry. 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.

Varhaiskasvatuslaki. 19.1.1973/36.

Varhaiskasvatussuunnitelma. 2015. Nokian kaupunki. Nokian kaupungin varhaiskasvatus. Luettu 1.10.2016. <http://nokiankaupunki-fi-bin.aldone.fi/@Bin/a06c21803d4d24e2e3e5c2e52e2b89d9/1476382438/application/pdf/10407779/Nokian%20kaupungin%20varhaiskasvatussuunnitelma2015.pdf>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. 2016. Opetushallitus. Luettu 18.10.2016. http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

LIITTEET

Liite 1. Aloituskysely kasvattajille

Hei!

Olemme aloittamassa yhteistä prosessia uusien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden parissa. Kiitos, kun olet mukana toteuttamassa opinnäytetyöni tutkimusta. Tässä on lyhyt aloituskysely, johon voitte vastata henkilökohtaisesti ennen ensimmäistä kokoustamme. Ottakaa vastauksenne mukaanne ensimmäiseen tapaamiseemme. Kiitos ja nähdään pian!

Terveisin, Tarja

1. Oletko kuullut valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistamisesta? Oletko tutustunut uusiin vasun perusteisiin (18.10.2016) tai keskustellut niistä kollegan kanssa? Millaisia ajatuksia sinulla heräsi vasun perusteisiin tutustuttuasi?
2. Millaiseksi koet oman roolisi lapsiryhmän toiminnan pedagogisessa suunnittelussa?
3. Lähetin tutkimussuunnitelmani päiväkodille tarkasteltavaksi. Millä mielin olet lähdössä tähän prosessiin mukaan?

Lähetetty kasvattajille sähköpostitse 28.10.2016

Liite 2. Teematyöskentelyn suunnitelmat

1 (5)

Aloituskerta 14.11.2016

Miksi täällä ollaan ja mitä tehdään?

- Opinnäytetyön tarkoituksen, tavoitteen ja toteutuksen kertaaminen
Aloituskyselyn kerääminen

”Meidän lapset” -ajatuskartan laatiminen

- millainen ryhmä, erityispiirteet, lasten varhaiskasvatussuunnitelmien huomiointi

Teemojen valinta (kerätty kokonaisuuksien alle keskeisiä asioita varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, joista valitaan kasvattajien mielenkiinnon mukaan)

- Arvot
Toimintakulttuuri
(oppimiskäsitys, vuorovaikutus, leikki, kasvatus+opetus+hoito)
Oppimisen alueet
Oppimisympäristöt
Yhteistyö (moniammatillisuus, huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö)

Aikataulun sopiminen

Omat arvoni kasvattajana -kyselyn ohjeistus

- Tutustu uusien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden Arvoperusta-lukuun 2.4 ja vastaa sen jälkeen alla oleviin kysymyksiin kirjallisesti. Tämä kirjallinen tehtävä kerätään nimettömänä. Palauta tehtävä seuraavalla tapaamisellamme 21.11.2016 Tarjalle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

1. Mitä arvoja sinulla on oman kasvatustyösi perustana? Miksi pidät juuri näitä arvoja tärkeinä?
2. Millaista on mielestäsi päiväkodissa tapahtuva eettinen kasvatustyö? Miten se näkyy ryhmänne arjessa?
3. Pitääkö kasvattajatiimillä olla mielestäsi yhteinen arvoperusta? Pitäisikö arvoista kirjata ryhmäkohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja miten?

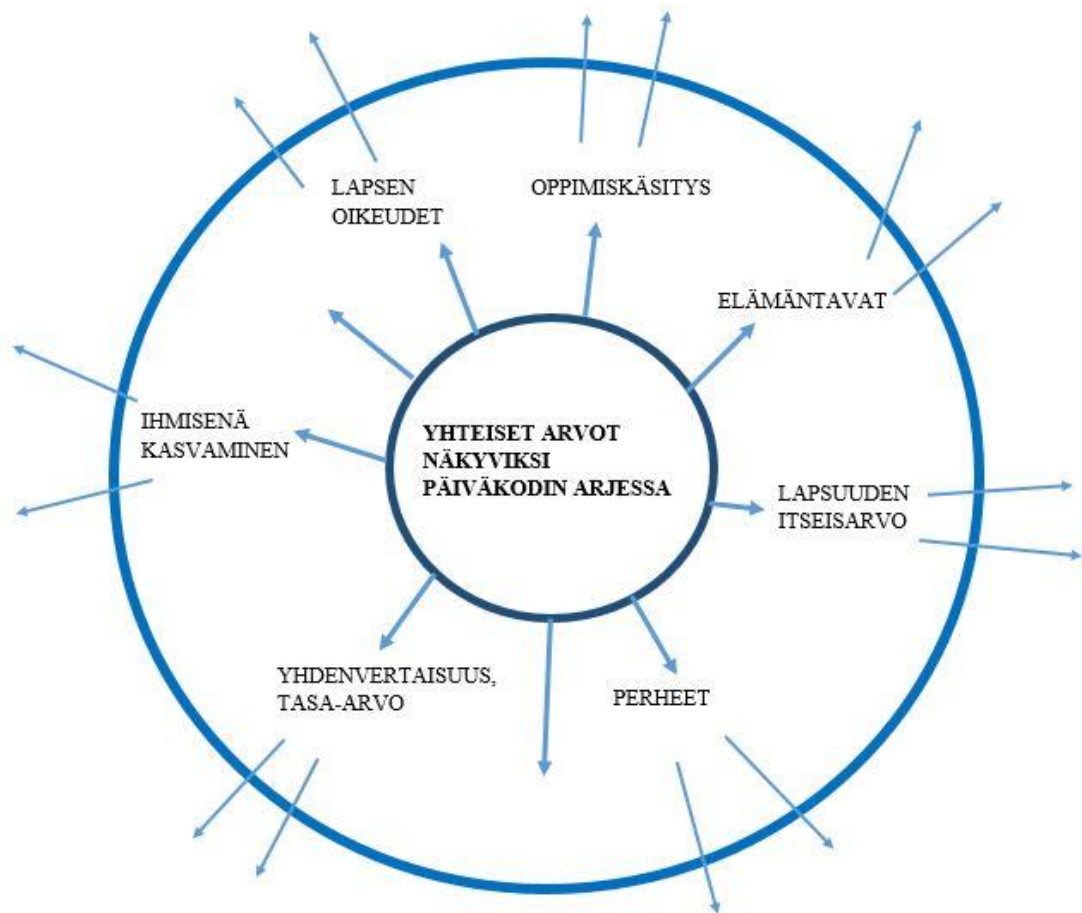
(jatkuu)

Teema 1: Arvoperusta 21.11.2016

”Kotitehtäväksi” annetun Omat arvoni kasvattajana -kyselyn kerääminen.

Arvojen ideointitehtävä ”Yhteiset arvot näkyviksi päiväkodin arjessa” ja keskustelu

- Miten keskiympyrän ajatus toteutuessaan voisi näkyä päiväkotiryhmänne arjessa? Miten arvotatte ympärillä olevat käsitteet? Miten käsite näkyy toiminnassanne kasvattajina? Kaikki ajatukset ovat sallittuja ja uusia ideoita on suotavaa kirjata ylös. Avaan tarvittaessa käsitteiden merkityksiä tarkemmin.

Oppimisen alueet:

- Haastattelu- tai havainnointitehtävä seuraavaksi kerraksi
- Kasvu kiikarissa -kirja lainattu tehtävän tueksi kasvattajille
- Tehtävänanto

Oppimisen alueet

3 (5)

Tämän välitehtävän tavoitteena on saada lapsista tietoa ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalle. Aikaa ennen seuraavaa tapaamistamme, joka on 12.12.2016, on kolme viikkoa.

Tutustu omaan oppimisen alueeseesi uusien vasu-perusteiden avulla, jotka ovat tulostettuna tämän tehtävänannon yhteydessä. Työmenetelmänä voit käyttää itsellesi luontevinta tapaa selvittää lasten mielenkiinnon kohteita ja tarpeita. Havainnointi ja lasten ”haastattelu” ovat mahdollisia tapoja. Havainnoinnin tueksi suosittelen Kasvu kiikarissa -kirjaa, jonka jätän ryhmällemme tarkasteltavaksi. Tehtävässä ei tarvitse käydä läpi koko lapsiryhmää, vaan voi ottaa kirjattavaksi esimerkiksi jonkun leikin tai muun vastaavan arkisen tilanteen.

Kirjaa tähän tekemäsi asiat mahdollisimman konkreettisesti, jotta ne voidaan käydä yhteisesti läpi seuraavalla tapaamisellamme. Tässä tehtävässä pyrimme löytämään yhteyden pedagogisen toiminnan kasvatukseen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuteen.

Kielten rikas maailma

Lasten tarpeet? Tavoitteena oppiva ja hyvinvoiva lapsi?

Lasten mielenkiinnon kohteet?

Miten selvitän lasten ajatuksia?

Oma osuus pedagogisessa suunnittelussa? Miltä tuntuu; onko liian vähän/liikaa vastuuta?

Oman toiminnan ja osaamisen arviointia tässä tehtävässä. Mikä onnistui, mikä haastoi sinua?

Teema 2: Oppimisen alueet 12.12.2016

Jokainen kertoo, mitä teki ja miksi koskien oppimisen alueita, kirjattu kooste keskusteluista

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Tutkin ja toimin ympäristössäni (fyysinen oppimisympäristö)

Kasvan, liikun ja kehityn

Loppukeskustelu:

Mikä toimii? Mihin olisi hyvä tarttua heti ja miettiä sen kehittämistä?

Välipalautteen täyttäminen yksilöllisesti kirjallisesti

1. Mitä tai millaisia ajatuksia tähänastinen työskentely on herättänyt sinussa?
2. Mitä mieltä olet teemoista ja työskentelytavoista? Voit kirjata plussia ja miinuksia.
3. Mitä odotat seuraavilta kerroilta? Millaisia toiveita on käsiteltäviä varhaiskasvatussuunnitelman sisältöjä koskien?

Seuraavan kerran teeman tiedoksi (Tutustu, miten vuorovaikutus-teemaa käsitellään varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa)

Teema 3: Vuorovaikutus 19.12.2016

Alustus:

- "Lasta ei kasvateta siksi, että hän olisi mahdollisimman mukava ja vaivaton meille, vaan siksi, että hän terveenä ja väkevänä voisi täyttää tulevan paikkansa ja löytää itsensä."

-Maria Jotuni-

Keskustelu

- Seuraavat teemat papereilla pöydällä:
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö
Minä ja meidän yhteisömme, psykososiaalinen oppimisympäristö
Kasvatus, opetus ja hoito kokonaisuutena

Teema 4: Yhteistyö 9.1.2017

Kasvattajatiimin jäsenistö muuttunut → kooste tähänastisesta työskentelystä

- tiimin yhteistyö, lastentarhanopettajan pedagoginen vastuu korostuu jatkossa

Ajatuskartta ”Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö”

- Mikä sujuu, mikä ei, miksi niin?
Tavoitteita kasvattajina huoltajien kohtaamiseen?
Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa huoltajien huomiointi

Ideointitehtävä ennen yhteenvetokertaa:

- Miten ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma arkikäyttöön, ja näkyväksi myös huoltajille?

Yhteenveto 16.1.2017

Äänitetään loppuhaastattelu (Liite 4)

Pohja ryhmäkohtaiselle varhaiskasvatussuunnitelmalle

Liite 3. Yhteenvetohaastattelun kysymykset

Alustus kasvattajille:

Tämä haastattelu äänitetään sanelimelle, josta kirjoitan puhutut asiat auki sanatarkasti aineiston analysointia varten. Puhutaan selkeästi ja riittävän kovaa, mikä ei meille ole tuottanut ongelmia aiemminkaan. Rennosti vaan, ei mietitä laitetta lainkaan.

1. Aloitimme työskentelyn valitsemalla teemat, joita käsittelemme yhdessä (arvot, oppimisen alueet, vuorovaikutus, huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö). Kerro ajatuksiasi teematyöskentelystä.
2. Onko käsityksesi uudesta valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta muuttunut prosessin aikana? Miten? Tai miksi ei?
3. Millaisena olet kokenut tämän tyyppisen yhteisöllisen pedagogisen suunnittelun prosessin?
4. Koetko tällaisen prosessin tuoneen jotakin ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen tueksi? Mitä? Miten tästä voisitte jatkaa yhteistä suunnittelutyötänne?
5. Miten prosessi on vaikuttanut omaan työhösi ja rooliisi ryhmän toiminnan pedagogisessa suunnittelussa? Millainen merkitys pedagogisella suunnittelulla on omassa työssäsi?
6. Vapaa sana. Tuntemuksia, ajatuksia, kysymyksiä?

Liite 4. Litterointinäyte

1 (2)

Yhteenvetohaastattelu 16.1.2017

O = Opinnäytetyön tekijä

K = Kasvattaja (1, 2, 3, 4)

O:

Alotetaan meidän yhteenveto ja mä teen sillain että mä kyselen täältä kysymykset ja keskustellaan. Sillon kun me alotettiin tää työskentely, marraskuussa, niin me valittiin yhdessä teemat, joita me käsitellään. Ja ne meidän teemat oli arvot, oppimisen alueet, vuorovaikutus ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö. Kertokaa ajatuksia niistä teemoista ja siitä työskentelystä että miltä ne tuntu, oliko ne haastavia, vai oliko ne ihan selvää pässinlihaa.

K2:

Siis onhan nää nyt ollu semmosia aihealueita mitä me ollaan tässä siis paljon käyty läpi. Tää vuorovaikutus siis ryhmän sisäinen lähinnä lasten välinen. Tiimin kesken ei oo tarvinnu sen kummemmin ruotia et se on ollu ihan kunnossa. Ja nyt kun K4 tuli niin vielä viikon jälkeen näyttäis kaikki olevan ihan kunnossa. Tossa on paljon ollu lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa... erityisesti ennen joulua niin se aiheutti meillä kovasti puhetta. Että miten sen sais sellaseks suotuisammaksi kun se ei aina ihan sitä ollu.

K3:

On ollu hyvin tähän arkeen liittyviä yhdistettäviä asioita mitä tässä muutenkin mietitään. On ollu hyvä että on ollu se aika ja paikka miettiä niitä ihan ajan kanssa virallisesti.

O:

Joo. Mites onko käsitys tästä uudesta valtakunnallisesta vasusta muuttunu mitenkään tänä aikana kun me ollaan täällä yhdessä oltu?

K3:

Sillä tavalla selkiytynyt, se on niin laaja, yksityiskohtainen ja monta kertaa luettavissa että sitä sisäistää niin se on ollu hyvä että on pilkottuna pienempiin osiin.

(jatkuu)

K3:

Ja käyty yhtä asiaa ja aihetta kerralla. Että siinä mielessä ollut hyvä ja hyödyllinen.

O:

Tää on niin laaja ettei me millään kaikkea saatu käsiteltyä, mutta se että miten niitä asioita vois käsitellä, niin tässä oli semmonenkin tavote, että niitä vois tälläin yhdessä keskustella läpi ja poimia sieltä vasusta aina niitä pääkohtia.

K2:

Sillain jotenki aukeiskin paremmin vielä, kun aina olis luku sen tietyn pätkän ja sitten sitä kävis keskusteleen.

K3:

Siihen omaan ryhmäänsä liittyen.

K2:

Kuin että otat sen koko nivaskan ja luet sen kerralla...

K1:

Niin se on ihan hepreaa.

K2:

Niin sitten tuntuu taas välillä että no mitä minä luin palaanko takasin, sujuvasti menny monta sivua.

K4:

On ja varsinkin jos talo antaa sellasen aikamäärityksen että sun pitää puolessatoista kautta tunnissa lukee se, niin tottakai se ois hyödyllisempi kaikille että käydään tiimeittäin läpi ja tehdään yhteiset sopimukset niistä.

Liite 5. Koosteet ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman perustaksi

